

HANDBOEK JEUGDBESCHERMINGSRECHT

AANVULLING EDITIE 2021

De meest recente editie van het 'Handboek Jeugdbeschermingsrecht' dateert van de zomer 2021. Uiteraard is het jeugdbeschermingsrecht inmiddels verder geëvolueerd, wat leidt tot een hele reeks aanpassingen van het Handboek. In deze tekst worden de belangrijkste aanpassingen opgenomen, hetzij in de vorm van een aanvulling (extra randnummer), hetzij in de vorm van de vervanging van bestaande randnummers.

Johan Put

Leuven, 15 september 2023

DEEL III. Internationaal en grondwettelijk kader

HOOFDSTUK 3. EUROPESE INSTRUMENTEN

§ 1. Instrumenten van de Raad van Europa

5. STRATEGIE VAN DE RAAD VAN EUROPA INZAKE DE RECHTEN VAN HET KIND

187/1. Sinds de lancering van het programma “*Building a Europe for and with children*” in 2006, heeft de Raad van Europa meerjarenstrategieën geïmplementeerd om zijn werk op het gebied van kinderrechten te sturen. De vierde en huidige “*Strategy for the Rights of the Child*” werd op 23 februari 2022 aangenomen.¹ Het tracht de 46 lidstaten in de periode 2022-2027 te begeleiden bij de aanpak van de volgende 6 strategische doelstellingen voor de bescherming en bevordering van de rechten van het kind: vrijwaring van geweld; gelijke kansen en sociale integratie; toegang tot en veilig gebruik van technologieën; kindvriendelijke justitie; een stem geven aan ieder kind; kinderrechten in crisis- en noodsituaties. Die doelstellingen bouwen deels voort op eerdere prioriteitsgebieden die relevant blijven (voortdurende implementatie), maar omvatten ook nieuwe acties die gericht zijn op nieuwe aandachtsgebieden (gezamenlijke innovatie).

---

¹ COUNCIL OF EUROPE, *Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2022-2027). Children’s Rights in Action: from continuous implementation to joint innovation*, 2022, 53 p.

Deel V. Jeugdhulprecht in Vlaanderen

HOOFDSTUK 1. TOEPASSINGSGBIED

§ 4. Andere vormen van interventies en bescherming

268. Het jeugdhulprecht richt zich op noden en vragen om hulpverlening in brede zin, met specifieke aandacht voor verontrustende situaties. Inhoudelijk gaat het om vrijwillige of opgelegde hulpverlenende interventies, gericht op de beantwoording van de noden, vragen en situaties.

In het recht bestaan er, naast het jeugdhulprecht, nog allerlei andere mechanismen ter waarborging of bevordering van het welzijn, de ontplooiing en de integriteit van kinderen en jongeren. Die maken dan geen deel uit van het jeugdbeschermingsrecht in strikte zin (zie nrs. 2-4), maar zijn uiteraard wel van potentieel groot belang.

269. Wat beschermingsbepalingen betreft, neemt het strafrecht een belangrijke plaats in.

Er kan hierbij in eerste instantie worden verwezen naar specifieke strafbepalingen verbonden aan het jeugdbeschermingsrecht (zie ook nr. 219).

- 1° Artikel 391*bis*, zesde lid Sw. bevat een strafbaarstelling van de vrijwillige belemmering van de maatregel 'toezicht op gezinsbijslagen of andere sociale uitkeringen' (zie nrs. 1295-1297).
- 2° Artikel 433 Sw. bestraft het gebruik van minderjarigen om een misdrijf te plegen.
- 3° Artikel 433*bis* Sw. verbiedt de publicatie en verspreiding verboden van teksten, tekeningen, foto's of beelden waaruit de identiteit kan blijken van een persoon die vervolgd wordt of ten aanzien van wie een maatregel is genomen (zowel in jeugddelinquentiezaken als in gerechtelijke jeugdhulpzaken). Ook verboden is de publicatie en verspreiding van het verslag van de debatten in jeugdbeschermingszaken, behalve de motieven en het beschikkend gedeelte van de vonnissen en arresten (zie nr. 1160).
- 4° Artikel 84 Jeugdbeschermingswet bestraft het gemis aan toezicht (door degene die de minderjarige onder zijn bewaring heeft) waardoor het plegen van een als misdrijf omschreven feit door een minderjarige werd vergemakkelijkt (zie nr. 1332).

270. Het algemene strafrecht wendt daarnaast diverse wettelijke technieken aan ter bescherming van minderjarigen.

- 1° *De leeftijd of minderjarigheid van het slachtoffer als constitutief bestanddeel* van het misdrijf.
Voorbeeld: seksuele uitbuiting van minderjarigen (art. 417/24-417/50 Sw.);² onthouden van voedsel of verzorging aan minderjarigen ((on)opzettelijke kinderverwaarlozing – art. 425 en 426 Sw.).
- 2° *De leeftijd of minderjarigheid van het slachtoffer als verzwarende omstandigheid*.
Voorbeeld: niet-consensuele seksuele handelingen (aantasting van de seksuele integriteit, voyeurisme, niet-consensuele verspreiding – al dan niet met kwaadwillig opzet of uit winstbejag – van seksueel getinte inhoud en verkrachting) gepleegd ten nadele van een minderjarige die geen 16 jaar oud is (art. 417/16 Sw.); schuldig hulpverzuim (art. 422*bis* Sw.).
- 3° *De hoedanigheid van de dader als constitutief bestanddeel* van het misdrijf.
Voorbeeld: kindverlating in behoeftige toestand, weigeren van het kind bij zich te nemen of weigeren onderhoudsgeld te betalen wanneer het kind, al dan niet op grond van een rechterlijke beslissing, aan een derde is toevertrouwd, door de (adoptieve) ouder(s) (art. 424 Sw.).
- 4° *De hoedanigheid van de dader als verzwarende omstandigheid*.
Voorbeeld: incest, namelijk seksuele handelingen (aantasting van de seksuele integriteit, voyeurisme, niet-consensuele verspreiding – al dan niet met kwaadwillig opzet of uit winstbejag – van seksueel getinte inhoud en verkrachting) gepleegd ten nadele van een minderjarige door een bloedverwant of aanverwant in de rechte opgaande lijn, een bloedverwant of aanverwant in de zijlijn tot de derde graad of ieder ander persoon die een soortgelijke positie heeft in het gezin inneemt (bv. een halfbroer, halfzus of kind van de plusouder³) (art. 417/18 Sw.).
- 5° *De verlenging van de verjaringstermijn of zelfs de onverjaarbaarheid* van bepaalde misdrijven, o.a. een reeks seksuele misdrijven en genitale verminking, ingeval het slachtoffer minderjarig was (art. 21 en 21*bis*, 2° V.T.Sv.).
- 6° Het uitsluiten van de mogelijkheid van 'alternatieve' straffen (werkstraf, elektronisch toezicht of autonome probatie) voor bepaalde misdrijven gepleegd op of met behulp van minderjarigen (art. 37*ter*, 37*quinquies* en 37*octies* Sw.).

---

² Omz. nr. COL 05/2022 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep van 9 juni 2022 betreffende de wet van 21 maart 2022 houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 30 maart 2022, met inwerkingtreding op 1 juni 2022, 37, www.om-mp.be/nl/meer-weten/omzendbrieven.

³ MvT bij het wetsontwerp houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 2141/1, 40-42.

De bescherming van de integriteit van de minderjarige wordt in het Strafwetboek via de strafbaarstelling van verscheidene feiten beoogd. Een aantal feiten verwijst rechtstreeks naar de (seksuele) integriteit van de minderjarige; andere kennen een ruimere invulling. Het gaat hierbij voornamelijk om de volgende misdrijven:

- 1° gijzelneming (art. 347*bis* Sw.);
- 2° verduistering, verwisseling en toeschrijven van een kind (art. 363 Sw.);
- 3° opzettelijk doden, opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel, foltering en onmenselijke behandeling (art. 396, 405*bis*, 405*ter*, 409, 417/2 en 417/3 Sw.);
- 4° misdrijven tegen de seksuele integriteit, het seksuele zelfbeschikkingsrecht en de goede zeden:
  - aantasting van de seksuele integriteit, voyeurisme, niet-consensuele verspreiding - al dan niet met kwaadwillig opzet of uit winstbejag - van seksueel getinte inhoud en verkrachting (art. 417/16-417/18 en 417/23 Sw.);
  - seksuele uitbuiting van minderjarigen (art. 417/24-417/50 Sw.);
  - openbare zedenschennis (art. 417/52, 417/54 en 417/55 Sw.);
- 5° schuldig hulpverzuim (art. 422*bis* Sw.);
- 6° aantasting van de persoon van de minderjarige:
  - verlaten of in behoeftige toestand achterlaten van kinderen (art. 423 en 424 Sw.);
  - onthouden van voedsel of verzorging aan minderjarigen (art. 425 en 426 Sw.);
  - ontvoering en verberging van minderjarigen (art. 428, 429 en 430 Sw.);
  - niet-afgifte van kinderen of onttrekking van kinderen aan een gerechtelijke beslissing (art. 431 en 432 Sw.);
  - lokken van minderjarigen op het internet met het oog op het plegen van een misdaad of een wanbedrijf (art. 433*bis*/1 Sw.);
- 7° misbruik van vertrouwen (art. 493 Sw.).

In geval van seksuele delicten geldt nog een reeks bijzondere bepalingen.

- 1° De meeste seksuele misdrijven zijn 'onverjaarbaar' indien ze gepleegd zijn op minderjarigen (art. 21*bis*, 2° V.T.Sv.).⁴
- 2° De rechter kan, ambtshalve of op verzoek van het OM of de burgerlijke partij, als bijkomende maatregel het strafrechtelijk deel van het beschikkend gedeelte van het vonnis waarin een persoon schuldig wordt bevonden, laten verzenden aan diens werkgever, rechtspersoon of tuchtrechtelijke overheid, wanneer die persoon door zijn hoedanigheid of beroep contact heeft met minderjarigen (art. 417/62 Sw.).
- 3° De rechter kan de veroordeelde een verbod opleggen om een beroep uit te oefenen dat contact mogelijk maakt met minderjarigen (art. 417/59, § 2, tweede lid Sw.). Ook heeft de rechter de mogelijkheid om een verblijfs-, plaats- of contactverbod op te leggen. Dat houdt in dat de rechter een zone aanwijst waarin de veroordeelde niet mag wonen, verblijven of zich ophouden of personen aanwijst waarmee de veroordeelde geen contact mag hebben (art. 417/58 Sw.).
- 4° Belgische rechters hebben een ruime extraterritoriale bevoegdheid: de enige procedurele voorwaarde is dat de verdachte in België wordt gevonden (art. 10*ter*, 2° *juncto* 12 V.T.Sv.). De nationaliteit of de hoofdverblijfplaats van de dader en de nationaliteit, de verblijfsplaats of het geslacht van het minderjarige slachtoffer zijn niet van belang en er geldt geen vereiste van dubbele incriminatie.⁵

271. Op basis van de Wet Tijdelijk Huisverbod kan de procureur des Konings een tijdelijk huisverbod van maximaal tien dagen opleggen aan een meerderjarige persoon die een ernstig en onmiddellijk gevaar oplevert voor de veiligheid van één of meer van zijn huisgenoten. Binnen die termijn doet de familierechtbank uitspraak over het huisverbod. Zij kan het huisverbod opheffen of verlengen voor een termijn van maximaal drie maanden. Hoewel de Wet Tijdelijk Huisverbod voornamelijk gevallen van partnergeweld viseert, sluit de wettelijke omschrijving de toepassing in situaties van kindermishandeling niet uit. Een tijdelijk huisverbod kan daarbij een alternatief zijn voor het uit huis plaatsen van de mishandelde minderjarige. In de praktijk lijkt het huisverbod echter niet zo vaak te worden toegepast in die situaties.

272. In het kader van de uitbreiding van het rookverbod is ook het roken in de nabijheid van kinderen in bepaalde omstandigheden verboden en strafbaar gemaakt. Dat is zelfs op verschillende bevoegdheidsniveaus (en helaas met licht verschillende omschrijvingen) gebeurd:

- 1° federaal is het verboden te roken in een gesloten voertuig of in een gesloten deel van een voertuig waarin zich een minderjarige onder de 18 jaar bevindt; met een volledig weggeborgen open dak geldt dat verbod niet (art. 16/1-16/4 Wet 22 december 2009⁶);⁷

---

⁴ Tot voor de wet van 14 november 2019 (tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van ernstige seksuele misdrijven op minderjarigen betreft, BS 20 december 2019) voorzag art. 21*bis* V.T.Sv. in afwijkende, langere verjaringstermijnen (15 jaar) en een aangepast vertrekpunt van de verjaringstermijn (niet het moment van het voltrekken van het misdrijf maar wel de dag waarop het slachtoffer meerderjarig werd of in geval van een voortgezet misdrijf de dag waarop het jongste slachtoffer meerderjarig werd).

De 'onverjaarbaarheid' is aanvaard geworden door het Grondwettelijk Hof (GWH 9 juni 2022, nr. 76/2022).

⁵ B. SPRIET en G. MARLIER, "Aanranding van de eerbaarheid en verkrachting in het begin van de 21ste eeuw (2000-2012)" in F. VERBRUGGEN, B. SPRIET en R. VERSTRAETEN (eds.), *Themis Straf- en strafprocesrecht*, Brugge, die Keure, 2013, 81.

⁶ Wet 22 december 2009 betreffende een regeling voor rookvrije plaatsen en ter bescherming van de bevolking tegen tabaksrook, BS 29 december 2009, zoals aangepast door een wet van 8 juli 2019, BS 8 augustus 2019.

⁷ Initieel was de leeftijdsgrens op 16 jaar vastgelegd; een wet van 4 mei 2020, BS 26 juni 2020 (ed. 2), heeft die opgetrokken tot 18 jaar.

2° op Vlaams niveau is een algemeen rookverbod in aanwezigheid van -16-jarigen in voertuigen uitgevaardigd (art. 4 Decreet 21 december 2018⁸). In Wallonië geldt ook een algemeen rookverbod in voertuigen, maar dan in aanwezigheid van alle minderjarigen, dus tot 18 jaar (art. 3 decreet 31 januari 2019⁹).

Gecombineerd mag er dus wel nog worden gerookt in voertuigen met volledig open dak in aanwezigheid van 16- of 17-jarigen, zolang men zich op Vlaams grondgebied bevindt ...

Er geldt ook een algemeen rookverbod in alle basis- en secundaire scholen en de CLB's (zowel in de afgesloten schoolgebouwen als op de open ruimtes, zoals de speelplaats). Sinds 2020 geldt ook in alle gemeenschapsinstellingen een rookverbod. Dat rookverbod geldt voor de gewone én de e-sigaret op dezelfde wijze.¹⁰

273. Er bestaat ook wetgeving die gedragingen beneden een bepaalde leeftijd verbiedt, maar hieraan geen strafbaarstelling van de minderjarigen zelf verbindt. Wel zijn degenen die dergelijk gedrag toelaten of de mogelijkheden daartoe organiseren, strafbaar. Voorbeelden hiervan zijn:

- het verbod van bioscoopbezoek (althans voor bepaalde films) beneden 16 jaar (waarbij o.a. de bioscoopinrichters strafbaar zijn);¹¹
- kopen van tabaksproducten onder 18 jaar, van drankproducten onder 16 of 18 jaar en van lachgaspatronen onder 18 jaar (waarbij o.a. de handelaars strafbaar zijn);¹²
- spijbelgedrag (waarbij de ouders strafbaar zijn).¹³

274. De regeling over het strafregister voorziet in een specifiek uittreksel (doorgaans 'model 2' genoemd) dat bestemd is voor de uitoefening van activiteiten gericht op kinderen en jongeren (art. 596, tweede lid Sv.; zie nr. 1164). In Vlaanderen is nu veralgemeend dat alle organisaties die een dergelijke activiteit aanbieden, bij de aanstelling van een nieuwe medewerker het goed zedelijk gedrag van de betrokkene moet controleren.¹⁴ Dat betreft zowel personeelsleden als vrijwilligers. Wat vrijwilligers betreft zijn uitzonderingen op deze algemene controleplicht mogelijk; deze uitzondering werd met name in het jeugdwerk ingevoerd.¹⁵

275. Tot slot is het vanzelfsprekend dat het personen- en familierecht belangrijke instrumenten biedt aangaande de positie van het kind en de relatie met de ouders of opvoedingsverantwoordelijken. Conflicten over bijvoorbeeld de uitoefening van het ouderlijk gezag of over de verblijfsregeling kunnen door de familierechtbank worden beslecht.

Als er tegelijk sprake is van een verontrustende situatie, rijst wel de vraag welke rechtbank prioritair bevoegd is en wat de verhouding is tussen civielrechtelijke en jeugdbeschermingsmaatregelen. Artikelen 7 en 7/1 Jeugdbeschermingswet geven de jeugdrechtbank alvast de bevoegdheid om, in geval van samenhang met een jeugdbeschermingszaak, ook uitspraak te doen over maatregelen inzake het ouderlijk gezag, en bepalen dat jeugdbeschermingsmaatregelen in geval van onverenigbaarheid voorrang hebben op maatregelen inzake ouderlijk gezag.¹⁶ Dat vraagstuk komt verder in dit handboek uitgebreider aan bod, bij het deel 'Jeugdprocesrecht' (zie deel VIII).

---

⁸ Decr.VI. 21 december 2018 houdende de luchtkwaliteit in het binnenmilieu van voertuigen, *BS* 30 januari 2019.

⁹ Decr.W. 31 januari 2019 betreffende de kwaliteit van de binnenlucht, *BS* 12 maart 2019.

¹⁰ KB 28 oktober 2016 inzake de vervaardiging en het in de handel brengen van elektronische sigaretten, *BS* 17 november 2016.

¹¹ Wet 1 september 1920 waarbij aan minderjarigen beneden 16 jaar toegang tot de bioscoopzalen wordt ontzegd, *BS* 18 februari 1921. Vanaf de inwerkingtreding (na publicatie van alle instemmingsaktes in het *BS*) van het Samenwerkingsakkoord 15 februari 2019 betreffende de classificatie van films, vertoond in Belgische bioscoopzalen, *BS* 4 juni 2019, wordt de regeling gewijzigd (naar een classificatiesysteem 'Kijkwijzer'). De strafbepalingen worden dan vervangen door een klachtenregeling, waarbij de klachtencommissie de mogelijkheid heeft administratieve sancties op te leggen.

¹² Wet 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de verbruikers op het stuk van voedingsmiddelen en andere producten, *BS* 8 april 1977. Zie ook wet 28 december 1983 betreffende de vergunning voor het verstrekken van sterke drank, *BS* 30 december 1983; KB 3 februari 2005 inzake het verbod op verkoop van tabaksproducten aan personen onder de achttien jaar door middel van automatische distributieapparaten, *BS* 10 maart 2005.

¹³ Zie Wet Leerplicht.

¹⁴ Decr.VI. 3 juni 2022 houdende de verplichting voor bepaalde organisaties om een uittreksel uit het strafregister als vermeld in artikel 596, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering, te controleren voor bepaalde nieuwe medewerkers, *BS* 24 juni 2022.

¹⁵ B.VI.Reg. 15 juli 2022 tot uitsluiting van organisaties uit het jeugdwerk van de verplichting tot controle, vermeld in artikel 3 van het decreet van 3 juni 2022 houdende de verplichting voor bepaalde organisaties om een uittreksel uit het strafregister als vermeld in artikel 596, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering, te controleren voor bepaalde nieuwe medewerkers, *BS* 14 oktober 2022.

¹⁶ Zie ook Cass. 29 januari 2020, AR P.19.1003.F.

HOOFDSTUK 6. GERECHTELIJKE JEUGDHULPVERLENING

§ 6. Gerechtelijke jeugdhulpmaatregelen

2. OVERZICHT VAN DE MAATREGELEN

(art. 387^{quater}-387^{quaterdecies} oud BW; Decreet Pleegzorg; art. 48 en 51 Decreet Integrale Jeugdhulp; Besluit Pleegzorg; art. 86 Besluit Integrale Jeugdhulp; art. 11, eerste lid, 5°-9° Besluit Private Voorzieningen; B.VI.Reg. 5 mei 2023¹⁷; art. 1 MB 3 maart 2023¹⁸)

403. Oorspronkelijk werden de mogelijke maatregelen relatief ‘autonoom’ benoemd. Met een aanpassing in 2019¹⁹ werd evenwel de formulering aangepast aan wat in de vrijwillige jeugdhulpverlening al lang de standaard was, namelijk – waar mogelijk – de maatregelen te formuleren in termen van ‘functies’ waarop de (type)modules zijn gebaseerd. Inhoudelijk maakt dat evenwel weinig verschil. Wel werd bij die gelegenheid een nieuwe maatregel van ‘(be)veilig(end) verblijf’ expliciet ingeschreven (zie 10°).

(...)

9° *Opleggen van verblijf (hoogstens één jaar; verlengbaar)*

De maatregel van ‘verblijf’ is een open en brede categorie, die kan slaan op zowel plaatsing in een voorziening als in een pleeggezin. Ook wat onder de oude regeling nog ‘begeleid zelfstandig wonen’²⁰ of ‘kamertraining’²¹ heette, kan hieronder vallen.

Het betreft hier in beginsel een plaatsing in een private voorziening of een pleeggezin. Ook een ‘time-out’-plaatsing in een gemeenschapsinstelling is nog hieronder te begrijpen. Een time-out is een op herstel gerichte overplaatsing van veertien dagen vanuit een private voorziening, waar de hulpverlening dreigt te blokkeren. De beslissing inzake overplaatsing moet worden genomen door de jeugdrechter, gezien het gewijzigde karakter van de maatregel. In de gemeenschapsinstellingen zijn er 40 (op een totaal van 315) time-outplaatsen.²²

Voor de typemodule ‘verblijf voor kinderen, voor korte duur’ geldt een maximumtermijn van zes weken, eenmaal verlengbaar met maximaal zes weken. Voor twee vormen van verblijf geldt een korte maximumtermijn van twee weken: een kortdurend crisisverblijf en een time-out in de GI’s.

10° *Opleggen van beveiligend verblijf (hoogstens negen maanden; eenmaal verlengbaar)*²³

De module ‘beveiligend’ of ‘veilig’ verblijf werd ingevoerd naar aanleiding van het Jeugddelinquentiedecreet. Een van de opties daarvan was immers over te gaan tot een gescheiden plaatsing van jongeren in verontrustende situaties (in private voorzieningen) en jongeren die een delict hebben gepleegd (in GI’s); dat laatste behoudens een ‘time-out’-functie, die onder de categorie ‘verblijf’ (9°) nog steeds door een GI kan worden uitgevoerd. De scheiding werd pas effectief van kracht op 1 maart 2023, toen het onderdeel ‘gesloten plaatsing’ van het Jeugddelinquentiedecreet in werking is getreden. Ter voorbereiding daarvan, en vanuit de vaststelling dat voor een aantal VOS-jongeren een plaatsing ook een beveiligend karakter moet krijgen, werd deze nieuwe module ontwikkeld.

Het veilig verblijf richt zich tot jongeren in een geblokkeerd ontwikkelingstraject en met een ‘ambivalente houding’ t.a.v. de hulpverlening, die de integriteit van zichzelf of anderen in gevaar brengen en niet thuis of alleen kunnen wonen (art. 15, 1° Besluit Private Voorzieningen en art. 2 B.VI.Reg. 5 mei 2023). Vaak wordt het voorbeeld gegeven van slachtoffers van tienerpooiers.

Bij toepassing van deze maatregel staat veiligheid centraal. Er wordt een doorgedreven individuele begeleiding georganiseerd, in kleine leefgroepen van ten hoogste zes jongeren. De voorziening die de module veilig verblijf aanbiedt, maakt deel uit van een samenwerkingsverband ‘hulpprogramma geblokkeerde ontwikkelingstrajecten’ (B.VI. Reg. 5 mei 2023), waartoe minstens ook de gemandateerde voorzieningen, de sociale dienst jeugdrechtbank, de

¹⁷ B.VI.Reg. 23 mei 2023 over de uitvoering van een hulpprogramma geblokkeerde ontwikkelingstrajecten, BS 29 juni 2023.

¹⁸ MB 3 maart 2023 tot vaststelling van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum, BS 24 maart 2023.

¹⁹ Zie art. 23 Decr.VI. 15 maart 2019 houdende diverse wijzigingsbepalingen betreffende het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en het decreet betreffende de integrale jeugdhulp, BS 4 april 2019.

²⁰ Voor jongeren die niet meer in hun gezin terecht kunnen, maar voor wie een opname in een residentiële voorziening niet (meer) aangewezen is. Zij leren dan, eerst onder begeleiding, zelfstandig leven. Zie Omz. Gerechtelijke Jeugdbijstand, V.2.1, ad art. 23, § 1, 6°.

²¹ Een aparte afdeling van residentiële voorzieningen, die een aantal kamers als studio’s hebben ingericht. Die maatregel is vooral gericht op jongeren die nog niet toe zijn aan zelfstandig wonen, maar evenmin op een familiaal milieu kunnen rekenen. Zij kunnen dan alleen of in kleine groep hun dagelijks leven beredderen, met intensieve begeleiding en ondersteuning van een voorziening. In veel gevallen is het een overgang tussen een gewone plaatsing in een residentiële voorziening en (al dan niet begeleid) autonoom wonen. Zie MVT bij het ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 27 juni 1985 inzake bijzondere jeugdbijstand, Parl.St. VI.R. 1988-89, nr. 241/1, 22; Omz. Gerechtelijke Jeugdbijstand, V.2.1, ad art. 23, § 1, 7°.

²² Art. 1 MB 3 maart 2023 tot vaststelling van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum, BS 24 maart 2023.

²³ In art. 48, § 1, eerste lid, 10° Decreet Integrale Jeugdhulp is sprake van maximaal één jaar, maar art. 86, § 2, 2° Besluit Integrale Jeugdhulp heeft dat gereduceerd tot negen maanden.

toegangspoort, de gemeenschapsinstellingen en de relevante voorzieningen uit de sectoren bijzondere jeugdzorg, gehandicaptenzorg en geestelijke gezondheidszorg uit de betrokken regio behoren. Jongeren die in aanmerking lijken te komen voor het veilig verblijf worden aangemeld bij het hulpprogramma, dat vervolgens instaat voor o.a. het uitvoeren van een interdisciplinaire diagnostiek, het uitwerken en aanbieden van een zorg- en ondersteuningsplan. Ook al is op die manier een 'relatief gesloten' aanbod voor VOS-jongeren gecreëerd, de verleiding kan blijven bestaan om de voorkeur te geven aan een plaatsing in een GI. Die instellingen hebben immers een opnameplicht en potentieel een nog meer gesloten karakter. Er bestaat bijgevolg een risico van 'oneigenlijke plaatsingen', door na te gaan of er in het dossier ook niet een (desnoods te overkwalificeren) jeugddelict kan worden gevonden. Op basis daarvan kan het OM dan een vordering 'jeugddelict' instellen en vragen om een maatregel of sanctie van gesloten begeleiding in een GI op te leggen.

(...)

13°

14°

Deel VI. Jeugddelinquentierecht in Vlaanderen

HOOFDSTUK 3. GESPECIALISEERDE ACTOREN

§ 1. De politie

(art. 37ter Wet Politieambt; Oms. Jeugdwet 1/2006)

536/1. Met ingang van 1 januari 2023 is een specifieke regeling ingevoerd²⁴ betreffende het boeien van minderjarigen door leden van het operationeel kader van de politie. Dat is als uitgangspunt verboden, behalve in de twee volgende gevallen: (1) de overbrenging, uithaling en bewaking van minderjarige verdachten of delictplegers; (2) de bewaking van een minderjarige die gerechtelijk van zijn vrijheid is benomen of bestuurlijk is gearresteerd. Ook dan is het boeien slechts uitzonderlijk toelaatbaar, wanneer het door omstandigheden noodzakelijk is: (1) verzet of geweld tegen de vrijheidsbeneming; (2) acuut onvluchtingsgevaar; (3) gevaar voor zichzelf, het lid van het operationeel kader of derden; (4) acuut gevaar dat de betrokkene zal trachten bewijzen te vernietigen. Het boeien mag enkel wanneer en zo lang die redenen bestaan en mag niet langer duren dan noodzakelijk. Tot slot moet melding worden gemaakt van het boeien en de motivering daarvan, in het PV of het register van vrijheidsberovingen.

§ 2. Het Openbaar Ministerie

2. PARKETCRIMINOLOGEN 'JEUGD EN GEZIN'

(art. 162/1, 177-178 en 261/1 Ger.W.; COL 8/2007²⁵)

540. Sinds begin 2022 is de functie van criminologen binnen justitie wettelijk geregeld, als gerechtspersoneel niveau A (zoals referendarissen en parketjuristen).²⁶ Voortaan kunnen criminologen zowel op het niveau van het OM als van de rechtbanken en hoven (behalve het Hof van Cassatie) worden aangeworven, in alle rechtsdomeinen. Ter onderbouwing daarvan werd verwezen naar hun multidisciplinaire opleiding en multi-inzetbaarheid op zowel dossier- als beleidsniveau.²⁷ Mede naar aanleiding van die wettelijke regeling en de grotere inzet van criminologen in de multidisciplinaire aanpak van intrafamiliaal geweld, is hun aantal doorheen de jaren toegenomen. Er is geen specifiek aantal, minimum of maximum, vastgelegd; dat wordt bepaald rekening houdend met het beschikbare budget en de behoeften van de dienst. Er zijn twee criminologen-coördinatoren, die tot taak hebben te waken over de coherentie van de tussenkomsten van de parketcriminologen in heel België. De parketcriminologen verbonden aan het parket-generaal van de procureur-generaal die binnen het College van procureurs-generaal instaat voor het gebied jeugdbescherming (momenteel te Brussel), staat in voor de coördinatie van de 'jeugdparquetcriminologen'.

---

²⁴ Art. 37ter Wet Politieambt, ingevoegd bij Wet 16 november 2022 tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, met het oog op het invoeren van duidelijke waarborgen wat betreft het handboeien van minderjarigen, *BS* 21 december 2022.

²⁵ Oms. nr. COL 8/2007 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep van 1 juli 2007 betreffende de functiebeschrijving van de parketcriminologen aangeworven bij de afdelingen 'jeugd en gezin', www.om-mp.be/nl/meer-weten/omzendbrieven.

²⁶ Aanpassing Ger.W. door Wet 23 december 2021 tot invoering van het parket voor de verkeersveiligheid en houdende diverse bepalingen inzake rechterlijke organisatie en justitie, *BS* 30 december 2021.

²⁷ MvT bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen inzake rechterlijke organisatie en tot invoering van het parket voor de verkeersveiligheid, *Parl.St.* Kamer 2021-22, nr. 2328/1, 21.

HOOFDSTUK 8. DE VOORBEREIDENDE RECHTSPLEGING

§ 9. Plaatsing in een gemeenschapsinstelling

1. GESLOTEN ORIËNTATIE

(art. 2, 5° en 14°, art. 20, § 2, art. 26 en 40, § 3 Jeugddelinquentiedecreet; art. 74/1 Besluit Integrale Jeugdhulp; art. 2 B.VI.Reg. 16 september 2022²⁸)

679. De plaatsing in een gemeenschapsinstelling (GI) vormde altijd al een belangrijke maatregel tijdens de voorbereidende rechtspleging. Zeker als het om de eerste maatregel van plaatsing ging, waarover de jeugdrechter meteen na de voorleiding beslist, kwam de verdachte zo goed als altijd terecht in een GI, mede gelet op zowel de specialisatie van de instellingen als hun opnameplicht. Gaandeweg vervaagde ook het onderscheid tussen ‘open’ en ‘gesloten’ afdeling van GI’s. Hoewel dat wettelijk gesproken twee verschillende maatregelen waren (en de rechterlijke beschikking dus moest specificeren over welke van beide maatregelen het ging), waren in de praktijk beide afdelingen ‘gesloten’, zij het dat in een zogenaamde open afdeling het pedagogisch regime vroeger in het traject mogelijkheden bood met betrekking tot activiteiten buiten de instellingen, weekendverblijven thuis ...²⁹

680. Het Jeugddelinquentiedecreet heeft die praktijk wettelijk verankerd, door het onderscheid tussen open en gesloten afdelingen op te heffen en de plaatsing in een private voorziening niet meer als mogelijke maatregel of sanctie op te nemen (behalve in een For-K-afdeling, zie nrs. 677-678 en 744). Indien de jeugdrechter van mening is dat een plaatsingsmaatregel noodzakelijk is – rekening houdend met de voorrangsregeling, het subsidiariteitsbeginsel en de kinderrechtelijke aanduiding dat vrijheidsberoving slechts als ultieme mogelijkheid mag worden aangewend – kan die enkel worden uitgevoerd in een GI (zie nrs. 692-697). Bovendien neemt een dergelijke plaatsing in eerste instantie de vorm aan van een ‘gesloten oriëntatie’.

681. De duidelijkere positionering van de GI’s heeft ook tot gevolg dat zij nog enkel minderjarigen die een ernstig jeugddelict hebben gepleegd opvangen, met als uitzondering nog wel een ‘time-out’-mogelijkheid voor jongeren in een VOS (zie nr. 403, 9°).

682. Aan de gesloten oriëntatie zijn zowel inhoudelijke (1°-4°), leeftijds- (5°) als termijnvoorwaarden (6°) gekoppeld.

1° Er bestaan voldoende ernstige aanwijzingen dat verder onderzoek noodzakelijk is.

2° Het jeugddelict waarvan de minderjarige wordt verdacht, kan als misdrijf gepleegd door een meerderjarige een correctionele gevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf tot gevolg hebben.

Wat de twee voorgaande voorwaarden betreft, moet worden gewezen op de rechtspraak over het vroegere artikel 52^{quater} Jeugdbeschermingswet, betreffende de plaatsing in een GI als voorlopige maatregel. De in 2006 gewijzigde versie van artikel 52^{quater}, tweede lid Jeugdbeschermingswet bevatte initieel nog een bijkomende voorwaarde, namelijk het *bestaan van voldoende ernstige aanwijzingen van schuld*. Die zinsnede is door het Grondwettelijk Hof vernietigd in het arrest van 13 maart 2008 (zie nr. 641).³⁰ Zoals eerder opgemerkt (zie nr. 648), blijft het de vraag of de aanpassing van de formulering (van ‘schuldaanwijzingen’ naar ‘onderzoeksaanwijzingen’) zal volstaan voor het Grondwettelijk Hof.

Verder mag volgens het Hof van Cassatie de jeugdrechter geen juridische kwalificatie aan het als misdrijf omschreven feit geven tijdens de voorbereidende rechtspleging, noch een uitspraak doen over de constitutieve bestanddelen van het misdrijf of over de schuld of onschuld van de minderjarige.³¹ Dat maakt het toepassen van de voorwaarden die verwijzen naar een strafrechtelijke kwalificatie of de bestraffing van de feiten moeilijk, terwijl dat wel nodig is om te weten tot welke straf de feiten zouden kunnen leiden in het strafrecht. Het Hof alludeert daarmee ook op het beginsel van de onpartijdigheid van de rechter (dat bij een andere interpretatie geschonden zou worden aangezien dezelfde rechter ook nog kan tussenkomen tijdens de fase ten gronde, zie ook nr. 641). Evenwel is het Hof van Cassatie van oordeel dat de jeugdrechter wel dient na te gaan of “er elementen bestaan die erop kunnen wijzen dat [de jongere] betrokken is bij het plegen van een ernstige aanslag

²⁸ B.VI.Reg. 16 september 2022 tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, BS 19 december 2022.

²⁹ Zie ook AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, *Differentiatie van het aanbod in de gemeenschapsinstellingen*, Brussel, AJW, 2011, 11; X, *Besluittekst Werkgroep 3: Gesloten opvang en uithandengeving, s.l.*, 2016, 3-4, www.ieugdhulp.be/sites/default/files/documents/besluittekst_werkgroep3.pdf.

³⁰ GwH 13 maart 2008, nr. 49/2008.

³¹ Cass. 16 oktober 2012, AR P.12.1584.N; Cass. 22 januari 2013, AR P.13.0006.N.

op iemands leven of gezondheid". Het valt moeilijk te begrijpen hoe het oordelen over ernstige aanwijzingen van schuld de onpartijdigheid van de jeugdrechter in het gedrang kan brengen, maar het oordelen over elementen van betrokkenheid niet.³²

3° Er bestaan dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid.

4° Een gesloten oriëntatie is noodzakelijk.

De voorgaande inhoudelijke voorwaarden moeten cumulatief aanwezig zijn; de jeugdrechter moet ze bovendien in zijn beschikking omstandig beschrijven.

5° De minderjarige is minstens 14 jaar op het ogenblik van de feiten.

Slechts in uitzonderlijke omstandigheden kan de jeugdrechter een gesloten oriëntatie opleggen t.a.v. een, op het ogenblik van de feiten, 12/13-jarige. De vereiste ernstgraad van het jeugddelict ligt hier hoger: het jeugddelict waarvan de minderjarige wordt verdacht, kan als misdrijf gepleegd door een meerderjarige 5 tot 10 jaar opsluiting of een zwaardere straf tot gevolg hebben. Voor de 12/13-jarigen wordt binnen de GI's een voorbehouden capaciteit georganiseerd.

6° De gesloten oriëntatie duurt ten hoogste een maand (= dertig dagen), zonder verlengingsmogelijkheid. De jeugdrechter kan dus bij het nemen van de beschikking een kortere duur bepalen. Aangezien daarover niets is bepaald, is het in dat geval niet mogelijk die maatregel voor de afloop ervan te verlengen (wel eventueel te laten opvolgen door een maatregel van gesloten begeleiding).

Het vroegere artikel 52, achtste lid Jeugdbeschermingswet liet de jeugdrechter toe om, in geval van voorlopige plaatsing in een GI, aan de jongere een 'verbod van vrij verkeer' (d.i. een contactverbod) met te bepalen personen (de advocaat uitgezonderd) op te leggen voor een hernieuwbare termijn van ten hoogste drie dagen. Dat zogenaamde 'screet' kon slechts worden opgelegd bij gemotiveerde beslissing wegens de noodwendigheden van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek. Het Jeugddelinquentiedecreet bevat geen gelijkaardige bepaling en heft artikel 52 Jeugdbeschermingswet op, zodat een dergelijk verbod niet meer mogelijk is. Wel kan de jeugdrechter, gelet op de cumulatiemogelijkheid van maatregelen, de jongere als voorwaarde een verbod opleggen om contact te nemen met bepaalde personen (art. 25, § 3, 2° Jeugddelinquentiedecreet).

683. De gesloten oriëntatie is gericht op het formuleren van een onderbouwd en gedocumenteerd antwoord op de vraag of geslotenheid al dan niet zinvol of wenselijk is voor de minderjarige verdachte of delictpleger, dan wel welke andere reactie op het jeugddelict haalbaar en aangewezen is. Dat gebeurt in twee fasen, wat leidt tot resp. een advies en een oriëntatieverslag.

684. In een eerste fase wordt een risicotaxatie gerealiseerd met betrekking tot het recidiverisico. Die risicotaxatie is erop gericht om jongeren met een laag recidiverisico te identificeren en te onderscheiden van jongeren met een gemiddeld of hoog recidiverisico. Ze wordt uitgevoerd aan de hand van gevalideerde risicotaxatie-instrumenten en op basis van een weging van volgende criminogene factoren: (1) de persoonlijkheid en gedragingen van de jongere; (2) de aard, frequentie en ernst van de voorgaande jeugddelicten en het huidige jeugddelict; (3) de relaties met leeftijdsgenoten; (4) de attitudes en overtuigingen; (5) de gezinsomstandigheden; (6) de schoolse of arbeidsgerichte attitudes en vaardigheden; (7) de aanwezigheid van middelenmisbruik; (8) de vrije tijd en ontspanning.

Bovendien worden met het oog op de inschatting van het risico het aanvankelijke proces-verbaal en, in voorkomend geval, de relevante informatie uit het gerechtelijke dossier over voorgaande jeugddelicten of hulpverlening ter beschikking gesteld van de afdeling gesloten oriëntatie.³³

Ook wint die afdeling informatie in van en pleegt ze overleg met de jongere, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving, de sociale dienst en eventueel het eerder betrokken private begeleidingsaanbod³⁴. Dat laatste is alvast niet zo evident. Praktisch is het de vraag – maar dat geldt voor de andere 'informatieleveranciers' allicht ook – of het mogelijk is binnen een zo korte termijn veel informatie te verzamelen. Meer fundamenteel rijst de vraag of informatiedeling door het 'private begeleidingsaanbod' wel mogelijk is, gezien het beroepsgeheim waardoor medewerkers van dergelijk aanbod hoogstwaarschijnlijk gebonden zijn. Die gegevensuitwisseling heeft betrekking op gegevens die onder het beroepsgeheim vallen en bovendien verzameld zijn in een hulpverlenende context. De bepaling zelf biedt hiervoor geen grond tot uitzondering door het ontbreken van een expliciete en nauwkeurige

³² F. VROMAN, "Rechtsbescherming voor minderjarigen in de voorlopige fase verder afgebouwd" (noot onder Cass. 22 januari 2013), *TJK* 2013, 283.

³³ Art. 2, § 2, vijfde lid B.VI.Reg. 16 september 2022.

³⁴ Art. 1, 9° B.VI.Reg. 16 september 2022 omschrijft dit als "een aanbod, vermeld in het besluit van de Vlaamse regering van 5 april 2019 betreffende de erkenningsvoorwaarden en de subsidiënormen voor voorzieningen in de jeugdhulp of een ander intersectoraal aanbod voor minderjarigen".

omschrijving van de situaties waarin het beroepsgeheim doorbroken mag worden.³⁵ Kennelijk wenst men hier gebruik te maken van instemming/*informed consent* als mogelijkheid om het beroepsgeheim te doorbreken, maar ook dat is rechtsonzeker: die uitzondering is in de rechtsleer betwist en het is zeer de vraag of die instemming als 'vrij' kan worden beschouwd.³⁶

De weging resulteert uiteindelijk in een gemotiveerd advies over de vraag of verdere gesloten residentiële begeleiding van de jongere noodzakelijk is; uiterlijk op de tiende dag na de aanvang van de gesloten oriëntatie moet dat advies aan de jeugdrechter worden bezorgd. Bij de opmaak daarvan is ook de sociale dienst vanuit zijn regierol actief betrokken; wat dat precies betekent, wordt niet verduidelijkt. Indien het advies stelt dat er geen behoefte is aan geslotenheid, vindt binnen twee werkdagen na ontvangst van het advies een zitting plaats waarbij de jongere, zijn advocaat en, indien het dat wenst, het OM worden gehoord. Ook de ouders of opvoedingsverantwoordelijken van de jongere worden opgeroepen om gehoord te worden. De jeugdrechter kan, als hij het advies volgt en geen verderzetting van de vrijheidsberoving oplegt, wel een andere maatregel opleggen: een ambulante maatregel, voorwaarden of een For-K-plaatsing. De betrokken bepaling (art. 26, § 4, derde lid Jeugddelinquentiedecreet) vermeldt niet de mogelijkheid voor de jeugdrechter om aan de jongere voor te stellen een positief project uit te werken. In de hypothese dat ook de jongere zelf aan de jeugdrechter kan vragen of hij een positief project mag uitwerken, kan dat o.i. steeds gebeuren, los van de uitkomst van de oriëntatie. Wanneer het advies wel een gesloten begeleiding voorstelt, en de jeugdrechter dat advies volgt, is dergelijke zitting niet verplicht, maar wel mogelijk; de jongere, zijn advocaat en het Openbaar Ministerie genieten dan immers een hoorrecht. Dat hier geen automatische zitting plaatsvindt, vindt allicht zijn reden in de idee dat de gesloten oriëntatie in principe voor een maand wordt opgelegd en in dit geval gewoon wordt voortgezet. De zitting wordt dan veeleer beschouwd als een soort 'beroepsmogelijkheid' tegen het advies van de GI, in welk geval de rechter de voortzetting van de oriëntatie uitdrukkelijk (al dan niet) moet bevestigen.³⁷ Wel is niet duidelijk bepaald hoe de voorwaarde 'als de jeugdrechter dat advies volgt' opgevat moet worden: gaat het om een impliciete of expliciete bevestiging en hoe wordt die aan wie gecommuniceerd?

In beide gevallen beslist de jeugdrechter autonoom over de voortzetting van de gesloten oriëntatie.

685. In geval van voortzetting wordt tijdens een tweede fase de risicotaxatie verder uitgediept en een oriëntatieverslag uitgewerkt op grond van een multidisciplinaire screening. Dat verslag wordt opgemaakt door een multidisciplinair team, dat bestaat uit een trajectcoördinator, een contextwerker en een begeleider uit de afdeling gesloten oriëntatie, alsook de reeds betrokken begeleider van een privaat begeleidingsaanbod.³⁸ Daarnaast is de sociale dienst vanuit zijn regierol actief betrokken. Bij de uitwerking wordt minstens informatie ingewonnen en overleg gepleegd met de jongere, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving, en de sociale dienst. Het uiteindelijke verslag wordt uiterlijk twee dagen voor het einde van de gesloten oriëntatie aan hen, alsook aan de jeugdrechter bezorgd. Het bevat minstens volgende elementen: (1) een delict(en)analyse, met aanduiding van de prominente criminogene factoren die aanleiding hebben gegeven tot het jeugddelict; (2) een inschatting van de gevaarlijkheid van de jongere, en dus de aanwezigheid van een hoog risico op recidive; (3) een inschatting van de responsiviteit³⁹ van de jongere, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving, alsook hun vooropgestelde objectieven; (4) de aangeboden of ondernomen stappen van het herstelrechtelijk aanbod; (5) het oriëntatievoorstel; (6) een plan voor het te volgen onderwijs of opleidingsprogramma; (7) een overzicht van de geraadpleegde bronnen. In het oriëntatievoorstel wordt aangegeven wat het meest aangewezen traject voor de jongere is: een gesloten begeleiding voor een in dit voorstel bepaalde duur of een andere reactie in het kader van een herstelgerichte en constructieve afhandeling van het jeugddelict, alsook welk privaat begeleidingsaanbod in voorkomend geval aangewezen is.

Op basis van het voorstel in het oriëntatieverslag neemt de jeugdrechter een beslissing al dan niet over te gaan tot een aansluitende gesloten begeleiding.

³⁵ Zie A.-S. VERSWEYVELT en J. PUT, i.s.m. T. OPGENHAFFEN en I. VAN DER STRAETE, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2018, 138-141.

³⁶ Zie A.-S. VERSWEYVELT en J. PUT, i.s.m. T. OPGENHAFFEN en I. VAN DER STRAETE, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2018, 233-247.

³⁷ MVT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 57-58.

³⁸ Dezelfde vraag inzake beroepsgeheim als bij de initiële risicotaxatie rijst hier.

³⁹ Dit wordt omschreven als hun "*individuele belemmerende of faciliterende kenmerken (...) die een rol kunnen spelen bij de effectiviteit van het aanbod zelf en de omstandigheden waarin dat wordt aangeboden*" (art. 2, § 3, derde lid, 2° B.VI.Reg. 16 september 2022).

2. GESLOTEN BEGELEIDING

(art. 20, § 2-3 en 27 Jeugddelinquentiedecreet; art. 1, 5°-7° en art. 3 B.VI.Reg. 16 september 2022⁴⁰)

686. De gesloten oriëntatie kan dus uitmonden in de verdere gesloten ‘begeleiding’, die ook wordt uitgevoerd in een afdeling van een GI.

Die maatregel is slechts mogelijk nadat eerst een gesloten oriëntatie heeft plaatsgevonden en de jeugdrechter een oriëntatieverslag heeft ontvangen. De jeugdrechter mag, om zijn beschikking te ondersteunen, ook elementen uit een vorig oriëntatieverslag in overweging nemen.

De precieze verhouding tussen het oriëntatievoorstel en de mogelijke beslissing van de jeugdrechter werd oorspronkelijk niet verduidelijkt in het Jeugddelinquentiedecreet. Gelet op de besluitvormingsruimte van de jeugdrechter lijkt hij niet verplicht het voorstel te volgen. Het Grondwettelijk Hof oordeelde, zonder duidelijke motivering, dat een gesloten begeleiding enkel door de jeugdrechter kan worden opgelegd indien die maatregel in het oriëntatieverslag wordt geadviseerd.⁴¹ Op zich was dat een verrassende uitspraak, aangezien zo niet meer louter van een ‘voorstel’ of ‘advies’ sprake is, maar eerder van een ‘te volgen optie’, wat ook op gespannen voet staat met de rechterlijke beoordelingsvrijheid. Tegelijk beantwoordt een dergelijke interpretatie wel aan de basisprincipes van subsidiariteit en ‘last resort’ van het Jeugddelinquentiedecreet: vrijheidsberoving mag enkel wanneer dat werkelijk noodzakelijk is (art. 3, § 3, tweede lid, 4° Jeugddelinquentiedecreet). Een wijzigingsdecreet van 15 juli 2022⁴² heeft die uitspraak in artikel 27, § 2, eerste lid van het Jeugddelinquentiedecreet zagezegd verankerd, maar met de toevoeging dat de jeugdrechter hiervan wel kan afwijken met een gemotiveerde beslissing. Zo zijn dus het advieskarakter en de beoordelingsvrijheid hersteld.

687. Het feit dat een gesloten begeleiding enkel mogelijk is na een gesloten oriëntatie, betekent dat sommige van de voorwaarden die voor de gesloten oriëntatie gelden ‘doorwerken’ naar de gesloten begeleiding. Dat is zeker het geval voor de leeftijdsvoorwaarde (minimum 14 jaar, uitzonderlijk 12 jaar⁴³) en de delictvoorwaarde (feiten die voor volwassenen een gevangenisstraf van minstens 3 jaar tot gevolg kunnen hebben). Ook de voorwaarde dat er voldoende ernstige aanwijzingen zijn dat verder onderzoek noodzakelijk is, blijft gelden: in artikel 3, § 5, tweede lid is die voorwaarde ingeschreven voor elke maatregel. Minder duidelijk is of de twee andere inhoudelijke voorwaarden ook gelden (openbare veiligheid; noodzaak van gesloten opvang). Onzes inziens is dat wel het geval: die voorwaarden zijn te beschouwen als een verbijzondering van de ‘last resort’-idee en het subsidiariteitsbeginsel (art. 3, § 2, 3°), wat betekent dat een gesloten plaatsing enkel in geval van absolute noodzaak mogelijk is en als geen andere maatregel geschikt is. De openbare veiligheid is bovendien een beslissingsfactor die voor alle reacties geldt (art. 16, eerste lid, 4°). De jeugdrechter moet derhalve in zijn beschikking aantonen dat aan alle bovengenoemde voorwaarden is voldaan om een beschikking tot gesloten begeleiding behoorlijk te motiveren.

688. De plaatsing duurt maximaal drie maanden opeenvolgend; de jeugdrechter legt in zijn beschikking de duur vast. Door het gebruik van het woord ‘maximaal’ staat het de rechter vrij een kortere duur te bepalen. Indien de voorbereidende rechtspleging langer duurt, kan de jeugdrechter evenwel de plaatsing per drie maanden verlengen (zie nr. 703). Het is opvallend dat er daarvoor geen bijzondere voorwaarden worden bepaald, waar onder de Jeugdbeschermingswet verlengingen maar mogelijk waren in ernstige en uitzonderlijke omstandigheden; toch werd ook toen de conformiteit van de verlengingsmogelijkheid met artikel 5, § 1, d) EVRM (‘ingrijpen in zijn opvoeding’) al betwijfeld.⁴⁴ Onder de Jeugdbeschermingswet was het Hof van Cassatie van oordeel dat een voorlopige maatregel tot plaatsing in een gesloten afdeling van een GI weliswaar een vrijheidsberoving vóór het vonnis uitmaakt, maar dat de beoordeling van de redelijke termijn niet op dezelfde wijze beoordeeld moet worden als bij voorlopige hechtenis van een meerderjarige. Naast de traditionele criteria zoals de complexiteit van de zaak, het gedrag van de overheid en van de verdachte, kan ook in rekening worden gebracht: de noodzaak van het behoud van de maatregel gelet op de persoonlijkheid, de gezinssituatie en de opvoedkundige situatie van de minderjarige; de noodzakelijke observatie van zijn evolutie; de onderzoekshandelingen die vereist zijn om te bepalen welke de meest geschikte maatregel is voor zijn bescherming en opvoeding.⁴⁵ Zo worden de procedurele rechten van de minderjarige dus enigszins afgezwakt omwille van het bijzondere karakter van de

⁴⁰ B.VI.Reg. 16 september 2022 tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, *BS* 19 december 2022.

⁴¹ GwH 11 februari 2021, nr. 22/2021, overw. B.39.1.2.

⁴² Decr.VI. 15 juli 2022 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten begeleiding in de gemeenschapsinstellingen, *BS* 16 augustus 2022.

⁴³ In dit geval is er evenwel geen ‘voorbehouden capaciteit’ in de gemeenschapsinstelling bepaald, nu art. 40, § 3 Jeugddelinquentiedecreet niet verwijst naar de maatregel van gesloten begeleiding (enkel naar de maatregel van gesloten oriëntatie en naar de sancties van gesloten begeleiding).

⁴⁴ P. VANSTEENKISTE en C. ELIAERTS, “De wet van 2 februari 1994 betreffende de jeugdbescherming. De moeizame geboorte van een nieuw jeugdrecht”, *RW* 1994-95, 218.

⁴⁵ Cass. 16 juli 2013, AR P.13.1144.N.

jeugdbescherming. De vraag rijst of dat onder het ‘verantwoordelijkheidsmodel’ van het Vlaamse jeugddelinquentierecht evengoed blijft gelden.

689. De eerste finaliteit van de gesloten begeleiding is niet hulpverlenend, maar toch moet er een positieve impuls van uitgaan en wordt constructief en herstelgericht toegewerkt naar re-integratie in de samenleving.⁴⁶ Wanneer de gesloten begeleiding opgelegd wordt, ontvangt de afdeling gesloten begeleiding van de GI de nodige informatie van de afdeling gesloten oriëntatie en doorloopt de jongere in de GI een geïndividualiseerd, beveiligend en gestructureerd forensisch traject dat delictgericht en herstelgericht werkt. Vanuit een gedeeld handelingsplan wordt actief toegewerkt naar re-integratie in de samenleving en naar verbinding met het gezin en de netwerk- en contextfiguren van de jongere.⁴⁷ Dat handelingsplan vormt de basis voor de inzet van doelgerichte activiteiten met de jongere, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving. Er wordt onder andere in bepaald welke verwachtingen, doelen en klemtonen in het individuele traject van de jongere gelegd moeten worden en welke individuele en groepsacties en -activiteiten aangewend zullen worden om die doelstellingen, gelet op de aandachtspunten en klemtonen, te realiseren. Het wordt opgemaakt door een multidisciplinair team dat bestaat uit enkele personen van de afdeling gesloten begeleiding zelf (een trajectcoördinator, de betrokken contextwerker en de individuele begeleider van de jongere) en een begeleider van het private begeleidingsaanbod⁴⁸. Centraal hierbij staan echter samenspraak en overleg met de jongere, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving via regelmatige overlegmomenten. De opdracht en verwachtingen vanuit de jeugdrechter worden bovendien door de sociale dienst van de jeugdrechtbank verduidelijkt.

De jeugdrechter kan beslissen dat naast het forensisch traject een gedeeld traject wordt opgestart.⁴⁹ Dat traject wordt bepaald aan de hand van de in het handelingsplan vooropgestelde doelstellingen en tracht een afstemming en wisselwerking te realiseren tussen het publieke aanbod van de GI's en het private begeleidingsaanbod dat gelijktijdig of opeenvolgend kan worden aangeboden. Er vindt daarvoor structureel overleg plaats tussen alle actoren op vastgelegde sleutelmomenten, waarop de evolutie in het gedeelde traject van de jongere opgevolgd en bijgestuurd wordt via het gedeelde handelingsplan.⁵⁰

689. Een ‘gesloten’ begeleiding houdt uiteraard in dat de jongere de instelling niet mag verlaten. Daarop zijn uitzonderingen mogelijk. Het verlaten van de instelling is mogelijk, zonder dat daartoe toelating aan de jeugdrechter moet worden gevraagd, voor de volgende redenen: verschijning voor de ‘rechtbank’ (waaronder allicht ook ‘rechter’ moet worden verstaan), medische redenen of het bijwonen van een begrafenis in België van een familielid tot de tweede graad. Daarnaast kan de jeugdrechter, op advies van de directie van de GI en in voorkomend geval onder te bepalen voorwaarden, om andere redenen toelaten de instelling te verlaten.⁵¹ Voorbeelden daarvan zijn een weekendverblijf thuis, maar ook onderwijsactiviteiten of door een GI georganiseerde uitstappen. Als de jeugdrechter een gevraagde toelating weigert, moet hij de redenen daarvoor vermelden. Een kopie van het advies van de directie en van de toelating kan aan het OM worden bezorgd.

Onder het federale jeugdbeschermingsrecht was door de wet van 27 december 2006 (II)⁵² een regeling tot stand gebracht betreffende het ‘verlaten van de instelling’ (oud art. 52^{quater}, derde tot zesde lid Jeugdbeschermingswet en oud art. 6, § 2, tweede tot vierde lid Wet Voorlopige Detentie). Die was er gekomen na een ophefmakend ‘voetbal’-incident waarbij een jongere die in een gesloten GI was geplaatst, een interlandwedstrijd van de Belgische nationale ploeg had mogen bijwonen.⁵³ De regeling werd in 2008 door het Grondwettelijk Hof wegens bevoegdheidsoverschrijding vernietigd. Volgens het Hof kon de federale overheid enkel de betrokken plaatsingsmaatregelen inhoudelijk omschrijven, en desnoods wettelijk de mogelijkheid om de instelling te verlaten uitsluiten of beperken, maar zodra de maatregel is genomen, behoort het tot de bevoegdheid van de gemeenschappen om ze ten uitvoer te leggen, daarin begrepen het bepalen van de voorwaarden voor het verlaten van de instelling.⁵⁴

In een later arrest moest het Grondwettelijk Hof zich ook uitspreken over de verschillen tussen de uitstapregelingen van GI's en die van psychiatrische ziekenhuizen waar een minderjarige gedwongen werd opgenomen op basis van de Wet Bescherming Persoon Geesteszieke.

⁴⁶ MVT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 8 en 19.

⁴⁷ Zie ook de nota aan de Vlaamse Regering betreffende voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en de werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, VR 2022 1609 DOC.1010/1, 10.

⁴⁸ Opvallend is dat hier – in tegenstelling tot bij de gesloten oriëntatie – de woorden “als die al betrokken is” niet worden vermeld, zonder dat daarvoor een reden gegeven wordt.

⁴⁹ Zie ook AGENTSCHAP OPGROEIEN, *Generiek draaiboek gedeeld forensisch traject gemeenschapsinstelling – private partner BJB*, Brussel, 2020, 37 p.

⁵⁰ De concrete uitwerking van deze sleutelmomenten ligt verrat in art. 3, § 5 B.VI.Reg. 16 september 2022.

⁵¹ Voor een voorbeeld (uit de Franse Gemeenschap) van een uitspraak over een uitgaansregeling: Luik (Jk.) 11 juni 2018, *JLMB* 2019, 1161, noot C. DELBROUCK. Het Hof argumenteert het belang van uitgangsregelingen als volgt: “Ces sorties sont un des outils permettant au jeune de quitter non seulement le cadre de l’I.P.P.J. mais également et plus fondamentalement le microcosme dans lequel il apparaît avoir grandi, de bénéficier d’une ouverture au monde et au monde occidental, d’être confronté dans le concret de la vie en société à d’autres manières de vivre, de penser et de croire. (...) Les sorties sont également le moyen pour l’équipe pluridisciplinaire de l’I.P.P.J. d’observer le comportement du jeune hors de ses murs, de mieux approcher le milieu de vie du jeune et son influence, de voir si le jeune est capable de maintenir les changements qui se sont opérés durant son placement.”

⁵² Wet 27 december 2006 houdende diverse bepalingen (II), BS 28 december 2006.

⁵³ Brussel (Jk.) 27 oktober 2006, *JDJ* 2007, afl. 266, 39.

⁵⁴ GwH 13 maart 2008, nr. 49/2008, overw. B.28.3.

Het Hof ziet daarin geen schending van de artikelen 10 en 11 Grondwet, wegens de andere doelstellingen van beide wetgevingen (therapeutische versus beschermende).⁵⁵

690. De jeugdrechter kan ook toelating geven om contact te hebben met ‘derden’ die hij aanwijst. Die bepaling is onduidelijk, aangezien niet geweten is wie precies te beschouwen is als derde (bv. ook de ouders?) en hoe dat zich verhoudt tot het bezoekrecht (o.a. geregeld in art. 25, eerste lid, 3° Decreet Rechtspositie Minderjarigen).

691. Er is tot slot nog bepaald dat de Vlaamse Regering voor bepaalde specifieke doelgroepen programma’s kan erkennen en de toegankelijkheid tot die programma’s kan bepalen. Voorbeelden daarvan zijn ‘gedeelde trajecten’ met private voorzieningen, zoals NTP (‘Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer’) of hulptrajecten voor slachtoffers van tienerpooiers die normoverschrijdend gedrag stellen.⁵⁶ Er worden ook ‘hulpprogramma’s gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg’ erkend en gesubsidieerd, die in de GI’s worden uitgevoerd door externe aanbieders (jeugdhulpvoorzieningen, ziekenhuizen of revalidatiecentra). Die programma’s, inzetbaar voor minderjarigen waarvan men inschat dat psychiatrische expertise noodzakelijk is, omvatten info en advies, diagnostiek, behandeling en crisisverblijf (in een voorziening voor geestelijke gezondheidszorg (GGZ)).

3. GEMEENSCHAPSINSTELLINGEN

(art. 40 Jeugddelinquentiedecreet; art. 3-11 Besluit Gemeenschapsinstellingen; art. 5 en 6 B.VI.Reg. 16 september 2022⁵⁷ ; MB 3 maart 2023⁵⁸)

692. Er zijn drie Vlaamse gemeenschapsinstellingen: GI ‘De Kempen’ met ‘De Hutten’ en ‘De Markt’ (beide te Mol) als campussen; GI ‘De Zande’, met de campussen Ruiselede, Beernem en Wingene; GI ‘De Grubbe’ (te Everberg-Kortenberg).

693. Naast een reguliere capaciteit zijn er in GI’s bepaalde plaatsen bestemd voor specifieke situaties.

- 1° De ‘buffercapaciteit’ is voorbehouden voor een plaatsing in geval van een ernstig jeugddelict, wanneer voldaan is aan de volgende voorwaarden:
  - de minderjarige verdachte of delictpleger is ouder dan 14 jaar op het ogenblik van de feiten;
  - het jeugddelict kan een opsluiting van vijf tot tien jaar of een zwaardere straf tot gevolg hebben als het door een meerderjarige zou zijn gepleegd;
  - er bestaan dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de bescherming van de openbare veiligheid;
  - een gesloten oriëntatie is noodzakelijk.
- 2° De ‘bijzondere capaciteit’ betreft minderjarige verdachten of delictplegers voor wie de reactie nog loopt en die meer dan vijf dagen ontvlucht, weggelopen of onwettig afwezig zijn.
- 3° De ‘voorbehouden capaciteit’ wordt georganiseerd voor de uitzonderlijke situatie dat aan 12-13-jarigen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding of langdurige gesloten begeleiding wordt opgelegd.
- 4° Er is ook (feitelijk) een systeem van ‘kortverblijf’ ingevoerd, zijnde een plaatsing voor vijf à veertien dagen. Deze plaatsing is inzetbaar als vervangende maatregel wegens het niet-naleven van voorwaarden opgelegd door de jeugdrechter of als vervangende sanctie wegens het niet-naleven van een positief project, ambulante sanctie of voorwaarden, bepaald door de jeugdrechtbank. Het moet wel gaan om feiten die een gevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf tot gevolg kunnen hebben als ze door een meerderjarige zouden zijn gepleegd.
- 5° De ‘time-out’capaciteit is bestemd voor de kortdurende opvang (veertien dagen) van VOS-jongeren die door de jeugdrechter naar een GI worden overgeplaatst vanuit een private voorziening, waar de hulpverlening is vastgelopen of dreigt te blokkeren, bijvoorbeeld wegens een crisis of onhandelbaar gedrag (zie nr. 403, 9°). De jongeren die om die reden in een GI worden geplaatst, zouden wel afgescheiden moeten worden van de jongeren die wegens een jeugddelict in dezelfde instelling zijn geplaatst.⁵⁹ De bedoeling is dat de jongere na die ‘rustperiode’ in een beveiligde omgeving terugkeert naar de oorspronkelijke voorziening.

---

⁵⁵ GwH 29 april 2010, nr. 42/2010.

⁵⁶ MvT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St. VI.Parl. 2017-18*, nr. 1670/1, 59.

⁵⁷ B.VI.Reg. 16 september 2022 tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, *BS 19 december 2022*.

⁵⁸ MB 3 maart 2023 tot vaststelling van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum, *BS 24 maart 2023*.

⁵⁹ MvT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St. VI.Parl. 2017-18*, nr. 1670/1, 17 en 19-20.

694. In totaal bedraagt de capaciteit van de GI's 315 plaatsen: 245 voor jongens en 70 voor meisjes. De tabel hieronder geeft per afdeling het aantal plaatsen weer, samen met de doelgroep en het karakter ervan.

Gemeenschapsinstelling	Gesloten oriëntatie	Gesloten begeleiding	waarvan 'bijzonder'	waarvan 'buffer'	waarvan 'voorbehouden'	waarvan 'kortverblijf'	Time-out
De Kempen							
De Hutten (Mol)		♂ 42	♂ 3				
De Markt (Mol)		♂ 43 ♀ 16	♂ 3 ♀ 2			♂ 10	♂ 10 ♀ 10
De Zande							
Beernem		♂ 18 ♀ 25	♂ 2 ♀ 2				♀ 10
Ruiselede		♂ 43	♂ 3				♂ 10
Wingene		♂ 35	♂ 3			♂ 10	
De Grubbe (Everberg)	♂ 44 ♀ 9			♂ 2 ♀ 1	♂ 1 ♀ 1		
Totaal	53	222	18	3	2		40

Daarnaast is de detentiecapaciteit van het Vlaams detentiecentrum vastgesteld op 8 plaatsen (zie nr. 828).

695. De organisatie en werking van de GI en de interne rechtspositie van de geplaatste minderjarigen zijn erg summier geregeld in de wetgeving.⁶⁰ Er is eigenlijk niet meer bepaald dan (1) dat de GI voor jongeren die een jeugddelict hebben gepleegd (of daarvan verdacht worden) een beveiligend en structurerend programma moeten aanbieden, dat herstelgericht en pedagogisch werkt en erop gericht is de kansen op re-integratie te maximaliseren (art. 40 Jeugddelinquentiedecreet), en (2) dat het recht op onderwijs moet worden gegarandeerd voor de geplaatste jongeren (art. 15 Besluit Gemeenschapsinstellingen), in de vorm van 'huisonderwijs'.⁶¹ Dat gebeurt voor leerplichtige jongeren, wanneer ze niet naar een externe onderwijsinstelling kunnen gaan, door een intern onderwijsaanbod dat voorbereidt op de terugkeer naar de externe onderwijsinstelling, op het volgen van een beroepsopleiding of op de toeleiding naar de arbeidsmarkt. Jongeren die niet meer leerplichtig zijn worden aangemoedigd en ondersteund om onderwijs voort te zetten of een beroepsopleiding te volgen, of worden voorbereid op de arbeidsmarkt.

696. Intussen werden wel (interne) documenten openbaar gemaakt over o.a. de huisregels, klachtenbehandeling, bezoek- en uitgaansregeling ...⁶² Ook zijn de GI's inmiddels onderworpen aan het toezicht door Zorginspectie.

697. Het uitvoeringsbesluit van 16 september 2022 bevat nog enkele (kwaliteits)vereisten voor de GI's. Die hebben betrekking op de werking van die instellingen; de samenstelling en bewaartermijn (tot de leeftijd van 35 jaar) van het dossier van de jongere; de transparantie van de initiële risicotaxatie, het oriëntatieverslag, het gedeelde handelingsplan en het individuele perspectiefplan; het kwaliteitsbeleid van het multidisciplinair team dat voor de opvolging en opmaak van die vier aspecten instaat; en de mogelijkheid voor dat team om een beroep te doen op externe deskundigen of organisaties.

⁶⁰ Naast de in dit onderdeel besproken wetgeving is er nog reglementering m.b.t. personeelsaangelegenheden. Vooral interessant is art. 2, § 1, 8° en 6 B.VI.Reg. 24 december 2004 houdende maatregelen ter bevordering en ondersteuning van het gelijkheids- en diversiteitsbeleid in de Vlaamse administratie, BS 13 april 2005 en MB 1 februari 2016 tot aanwijzing van de begeleidingsteams in de gemeenschapsinstellingen waarvoor meer dan 80 % van de betrekkingen voorbehouden mag worden aan personen van hetzelfde geslacht als de hun toevertrouwde jongeren, BS 29 februari 2016. Overeenkomstig die bepalingen wordt tussen 50 en 80 % van het personeel van het begeleidingsteam voorbehouden aan personen van hetzelfde geslacht als de jongeren; voor begeleidingsteams die instaan voor nachttoezicht mag de 80 % overschreden worden.

⁶¹ B.VI.Reg. 27 juni 1990 waarbij de voorwaarden worden vastgesteld waaronder in bepaalde gemeenschapsinstellingen (...) aan de leerplicht kan worden voldaan, BS 3 augustus 1990.

⁶² Zie www.jeugdhulp.be/organisaties/gemeenschapsinstelling/huishoudelijk-reglement.

HOOFDSTUK 9. BERECHTINGSFASE

§ 14. Plaatsing in een gemeenschapsinstelling

1. GESLOTEN ORIËNTATIE

(art. 29, § 2 en 35 Jeugddelinquentiedecreet; art. 2 B.VI.Reg. 16 september 2022⁶³)

745. Zoals tijdens de voorbereidende rechtspleging, is ook bij de rechtspleging ten gronde een gesloten oriëntatie van maximaal één maand mogelijk.

Het kan vreemd lijken dat in de fase ten gronde nog een gesloten oriëntatie mogelijk is. Indien een dergelijke oriëntatie al heeft plaatsgevonden tijdens de voorbereidende rechtspleging, is het – als de situatie sindsdien niet al te veel veranderd is – wellicht mogelijk die niet opnieuw te bevelen als sanctie om ze vervolgens, potentieel, te laten overgaan in een sanctie van gesloten begeleiding. Het is echter mogelijk dat nog geen oriëntatie heeft plaatsgevonden, terwijl het de wens van de decreetgever is dat elke gesloten plaatsing start met een oriëntatiefase.⁶⁴ In dat geval kan de jeugdrechtbank dus wel deze sanctie bevelen en vervolgens al dan niet overgaan tot een gesloten begeleiding.

746. Voor de modaliteiten en procedure verwijst artikel 35 Jeugddelinquentiedecreet gewoon naar bijna alle onderdelen van de overeenstemmende bepaling tijdens de voorbereidende rechtspleging (art. 26). Er kan dus naar de bespreking aldaar worden verwezen (zie hoofdstuk 8, § 9). Enkel de volgende aspecten verschillen.

- De voorwaarde van voldoende ernstige aanwijzingen dat verder onderzoek noodzakelijk is, geldt logischerwijze niet meer; ze is vervangen door het feit dat de jeugdrechtbank de schuld van de betrokkene bewezen acht.
- De voorwaarde dat gesloten oriëntatie noodzakelijk is, wordt evenmin toepasselijk verklaard. Dat is vreemd, nu die voorwaarde wel toepasselijk wordt verklaard indien het gaat om een gesloten oriëntatie voor een 12/13-jarige. Daar wordt dan weer een andere voorwaarde niet toepasselijk verklaard, die wel geldt voor +14-jarigen, namelijk dat de oriëntatie noodzakelijk moet zijn om redenen van openbare veiligheid. Zelfs indien de voorwaarden niet uitdrukkelijk van toepassing zijn verklaard, lijken ze te gelden: ze zijn te beschouwen als een verbijzondering van de 'last resort'-idee en het subsidiariteitsbeginsel (art. 3, § 2, 3° en § 5, tweede lid), wat betekent dat een gesloten plaatsing enkel in geval van absolute noodzaak mogelijk is en geen andere maatregel geschikt is. De openbare veiligheid is bovendien een beslissingsfactor die voor alle reacties geldt (art. 16, eerste lid, 4°).
- Voor 12/13-jarigen wordt nog expliciet bepaald dat deze sanctie slechts in uitzonderlijke omstandigheden mogelijk is. Voor hen geldt trouwens al een zwaardere 'ernstgraad' van de gepleegde feiten dan voor jongeren van 14 tot 17 jaar (zie nr. 682, 5°).

Zoals in de voorbereidende rechtspleging (zie nr. 698) geldt ook hier een specifieke beroepsregeling tegen de sanctie van gesloten oriëntatie: 48 uur beroepstermijn, 3 dagen dagvaardingstermijn, 15 dagen beslissingstermijn.

747. Een vraag is of een gesloten oriëntatie kan worden gevolgd door een andere sanctie dan gesloten begeleiding. Tijdens de voorbereidende rechtspleging kan op basis van het eerste advies ofwel de oriëntatie worden voortgezet, ofwel een ambulante maatregel of voorwaarden worden opgelegd. Het is niet duidelijk hoe dat moet worden vertaald naar de rechtspleging ten gronde. Na een advies dat geen gesloten begeleiding nodig is, kan een ambulante sanctie of voorwaarden worden opgelegd, maar wellicht is ook een berisping of het volstaan met de genomen maatregel mogelijk. Moeilijker is de vraag wat mogelijk is na een oriëntatieverslag dat gesloten begeleiding voorstelt. In de voorbereidende rechtspleging kan de jeugdrechter dan de maatregel van gesloten begeleiding van drie maanden opleggen. Dat is ongetwijfeld ook zo tijdens de rechtspleging ten gronde, maar kan de jeugdrechtbank ook de langdurige gesloten begeleiding van twee, vijf of zeven jaar opleggen? Daartegen pleit dat er geen 'overeenkomstige' maatregel bestaat en dat voor de langdurige gesloten begeleiding andere (maatschappelijke en medisch-psychologische) onderzoeken nodig zijn, dus niet (enkel) een oriëntatieverslag. Stel dat de jeugdrechtbank een gesloten oriëntatie heeft opgelegd, is het dan nog mogelijk nadien dergelijke onderzoeken te bevelen en vervolgens een langdurige gesloten begeleiding op te leggen? Het decreet voorziet daar alvast niet in en dat druist in tegen de idee dat het vonnis – behoudens (uitdrukkelijke) uitzondering – de sanctie definitief vastlegt en nadien enkel herziening 'ten gunste' mogelijk is. Zo geïnterpreteerd, is het wel van belang dat de jeugdrechtbank goed beseft dat het opleggen van een oriëntatie de mogelijkheid van langdurige gesloten begeleiding uitsluit ...

⁶³ B.VI.Reg. 16 september 2022 tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, BS 19 december 2022.

⁶⁴ MvT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 63.

2. GESLOTEN BEGELEIDING

(art. 29, § 2-3 en 36 Jeugddelinquentiedecreet; art. 1, 5°-7° en art. 3 B.VI.Reg. 16 september 2022⁶⁵)

748. De jeugdrechtbank kan een sanctie van gesloten begeleiding van drie, zes of negen maanden opleggen. Dit is procedureel echter niet geregeld, en eigenlijk niet evident: de beslissing tot gesloten oriëntatie is vervat in een vonnis, en het is – aangezien ‘herzieningen’ nog enkel ten gunste kunnen worden genomen en een vonnis met een plaatsingsbeslissing moeilijk als een ‘tussenvonnis’ kan worden beschouwd – dan wat contradictorisch dat er nog een tweede vonnis zou volgen, waarbij een gesloten begeleiding wordt opgelegd. Hoe dat precies moet verlopen, wordt best geregeld door een aanpassing van het decreet. Pragmatisch zullen jeugdrechtbanken ondertussen misschien in hun vonnis zowel gesloten oriëntatie als gesloten begeleiding opleggen, waarbij ze die laatste sanctie kunnen intrekken of beperken bij wege van herziening. Ook dat is uiteraard wat contradictorisch, gelet op de finaliteit van de oriëntatie en de oplevering van een oriëntatievoorstel dat medebepalend moet zijn voor de opvolgende beslissing.

749. Voor de modaliteiten en procedure verwijst artikel 36 Jeugddelinquentiedecreet gewoon naar de overeenstemmende bepaling tijdens de voorbereidende rechtspleging (art. 27). Er kan dus naar de bespreking aldaar worden verwezen (zie hoofdstuk 8, § 9). Enkel de volgende aspecten verschillen.

- Voor 12/13-jarigen wordt nog expliciet bepaald dat deze sanctie slechts in uitzonderlijke omstandigheden mogelijk is.
- Waar tijdens de voorbereidende rechtspleging de gesloten begeleiding ‘maximaal’ per drie maanden wordt opgelegd – en de jeugdrechter dus een kortere periode kan bepalen – is bij de sanctie van gesloten begeleiding het woord ‘maximaal’ niet gebruikt in artikel 36, eerste lid van het Jeugddelinquentiedecreet.⁶⁶ Dat betekent dus dat het vonnis van de jeugdrechtbank de sanctie voor drie, zes of negen maanden moet opleggen⁶⁷ – al is een ‘herziening’ (ambtshalve of op vraag) steeds mogelijk (zie hoofdstuk 10), wat dus inhoudt dat de jeugdrechtbank de plaatsing bijvoorbeeld nadien toch kan opheffen voor ze haar einddatum bereikt.
- Als tijdens de voorbereidende rechtspleging al een gesloten oriëntatie werd opgelegd, al dan niet gevolgd door een maatregel van gesloten begeleiding, kan het oriëntatieverslag mee in overweging worden genomen om de duurtijd van de sanctie van gesloten begeleiding te bepalen. De specifieke beroepsregeling uit de voorbereidende rechtspleging, met kortere termijnen (zie nr. 698), geldt niet voor de sanctie van gesloten begeleiding.

3. LANGDURIGE GESLOTEN BEGELEIDING (MET VERVOLGTRAJECT)

(art. 29, § 2-3 en 37 Jeugddelinquentiedecreet; art. 4 B.VI.Reg. 16 september 2022⁶⁸)

750. De gesloten begeleiding in een GI is, als sanctie en dus enkel tijdens de rechtspleging ten gronde, ook voor een (veel) langere duur dan negen maanden mogelijk. Wel is het belangrijk te weten dat de sanctie niet enkel uit een werkelijke plaatsing kan bestaan, maar ook kan uitmonden in een – in de wetgeving onduidelijk uitgewerkt – ‘vervolgtraject’ met heel verscheiden inhoud.

De invoering van deze sanctie is geïnspireerd op de argumentatie ontwikkeld door de voorstanders van de afschaffing van de uithandengeving:⁶⁹ indien de jeugdrechtbank over voldoende alternatieven beschikt om zelf alle gevallen van jeugddelinquentie te beantwoorden, wordt uithandengeving overbodig. De decreetgever gebruikt ook dat argument om de potentieel erg lange plaatsing te duiden,⁷⁰ maar wel op een wat halfslachtige manier: de uithandengeving blijft toch behouden, er wordt nog een bijkomend instrument ingevoerd (de terbeschikkingstelling, zie punt 4), maar bovenal is langdurige gesloten begeleiding ook mogelijk gemaakt voor 12- tot 15-jarigen, waar dat niet het geval is voor uithandengeving.

⁶⁵ B.VI.Reg. 16 september 2022 tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, *BS* 19 december 2022.

⁶⁶ Opvallend en minstens verwarrend hierbij is dat in art. 29, § 2, eerste lid, 7° van het Jeugddelinquentiedecreet – dat de mogelijke sancties in de berechtingsfase oplijst – wel ‘maximaal’ vermeld wordt.

⁶⁷ In de MvT staat dat het de bedoeling is om een vaste drie, zes of negen maanden op te leggen en niets korter of daartussen (MvT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 17 en 19)

⁶⁸ B.VI.Reg. 16 september 2022 tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, *BS* 19 december 2022.

⁶⁹ Zie bv. S. HESPEL en J. PUT, *Voorstel voor een constructief jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2014, 13-15; X, *Besluittekst Werkgroep 3: Gesloten opvang en uithandengeving, s.l.*, 2016, 8-9 en 18-20, www.jeugdhulp.be/sites/default/files/documents/besluittekst_werkgroep3.pdf.

⁷⁰ MvT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 64-65; Verslag namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin over het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/11, 58-59.

3.1. Algemene voorwaarden

751. Een langdurige gesloten begeleiding kan maar worden uitgesproken als cumulatief aan de volgende voorwaarden is voldaan.

- 1° Er is een vermoeden van schuld bekwaamheid aanwezig. Dat wordt voorgesteld als een weerlegbaar vermoeden, rekening houdend met de persoonlijkheid en maturiteit van voormelde minderjarige en zijn sociale context.
- 2° Elke andere sanctie is ongepast of heeft gefaald. Die laatste hypothese ('gefaald') kan logischerwijze enkel betrekking hebben op sancties in een voorgaand dossier, aangezien de regel is dat bij de behandeling ten gronde de jeugdrechtbank definitief de sanctie vastlegt voor het vervolgde jeugd delict. Het is dus niet mogelijk eerst een andere sanctie op te leggen en bij 'mislukking' daarvan in hetzelfde dossier alsnog een langdurige gesloten begeleiding te bevelen.
- 3° Het jeugd delict bestaat uit een feit dat valt onder een limitatieve reeks van **strafbepalingen**.
De lijst hier is: artikelen 136*bis* (genocide), 136*ter* (misdaad tegen de mensheid), 136*quater* (oorlogsmisdaden), 136*sexies* (een werktuig, toestel, voorwerp of bouwwerk aanwenden om een genocide, misdaad tegen de mensheid of oorlogsmisdaad te plegen), 137 (terroristische misdrijven), 140 (deelneming aan een activiteit van een terroristische groep), 141 (hulp aan een terroristisch misdrijf), 373 (aanranding van de eerbaarheid met gebruik van geweld of bedreiging), 375 (verkrachting), 376 (aanranding van de eerbaarheid of verkrachting met verzwarende omstandigheden), 379 (ontucht, bederf of prostitutie van een minderjarige), 393, 394, 395, 396 en 397 (de verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 400 (opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid, het verlies van een orgaan, of een zware verminking tot gevolg), 401 (opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken), 417*ter* en 417*quater* (foltering en onmenselijke behandeling), 428, § 5 (ontvoering of gevangenhouding van een minderjarige met de dood tot gevolg), 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474 en 475 Sw. (de verschillende modaliteiten van diefstal door middel van geweld of bedreiging en afpersing) voor zover deze strafbaar zijn met meer dan vijf jaar opsluiting, of een poging tot het plegen van een feit als vermeld in de artikelen 393, 394, 395, 396 en 397 Sw. Verwijzingen naar bepaalde misdrijven i.p.v. naar een strafzwaarte heeft voor- en nadelen (zie ook nr. 701, 2°).⁷¹
Een voordeel is de duidelijkheid en specificiteit. Een verwijzing naar een strafzwaarte omvat vaak heel veel misdrijven, zonder dat men een correct zicht daarop heeft. Bovendien kunnen er nadien ook nog nieuwe misdrijven bijkomen, of kunnen strafmaten verlicht of verzaamd worden. Tot slot heeft men de lijst niet zelf in de hand als decreetgever, aangezien de strafmaten worden bepaald door de bevoegde wetgever, wat alvast voor het gemeen strafrecht de federale wetgever is.
Een nadeel van een verwijzing naar misdrijven is het risico van evoluerende wetgeving, waarbij bepalingen kunnen worden opgeheven of er nieuwe kunnen bijkomen; de opvolging daarvan is noodzakelijk om de lijst actueel te houden. Daar is men momenteel niet in geslaagd: de lijst bevat – zelfs na de recente aanpassingen door het wijzigingsdecreet van 15 juli 2022 – verwijzingen naar reeds opgeheven en elders ondergebrachte bepalingen inzake seksuele misdrijven. Verder is de correcte kwalificatie van groot belang, kunnen limitatieve lijsten vragen doen rijzen inzake gelijkheid en niet-discriminatie, en dreigt in een concrete zaak een als ernstig ervaren misdrijf toch (net) niet in de lijst voort te komen.
- 4° De fysieke en psychische integriteit van voormelde minderjarige of van derden is in gevaar. Men zou kunnen opmerken dat het eerste deel van de voorwaarde (integriteitsgevaar voor de minderjarige zelf) meer thuishoort in een beschermingsmodel en veeleer interventies in het kader van jeugdhulp kan funderen dan een sanctievoorwaarde mag vormen.
- 5° Een gesloten begeleiding is noodzakelijk.

752. De voorwaarde van 'schuld bekwaamheid' is discutabel om drie redenen.

Een eerste is het diffuse begrip 'schuld bekwaamheid'. Dat is blijkbaar iets anders dan '(niet-)verantwoordelijkheid', wat volgens artikel 4, § 2 onweerlegbaar vermoed wordt voor -12-jarigen. Tegelijk is het te onderscheiden van de 'straf bekwaamheid' die inhoudt dat men strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld; die 'strafrechtelijke meerderjarigheid' ligt in Vlaanderen/België op 18 jaar (met twee uitzonderingen op 16 jaar: uithandengeving en verkeersmisdrijven).

Een tweede reden is de idee van een (weerlegbaar) vermoeden dat 'aanwezig' moet zijn. Dat balanceert tussen twee mogelijkheden: ofwel is er een wettelijk vermoeden van schuld bekwaamheid, dat in voorkomend geval weerlegd kan worden; ofwel geldt schuld bekwaamheid als een voorwaarde en moet de jeugdrechtbank de aanwezigheid daarvan vaststellen.

Een derde reden is dat een dergelijk juridisch vermoeden moeilijk verenigbaar is met de moderne (medisch-neuropsychologische) inzichten over hersenontwikkeling, en dan met name dat deel van de hersenen (de 'prefrontale cortex') dat impulsbeheersing, planning en (risicovolle) beslissingen betreft – essentiële elementen om van 'schuld bekwaamheid' te

---

⁷¹ Zie ook MvT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 66 en 68; Adv.RvS 18 april 2018, nr. 62.779/3 over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap betreffende het jeugddelinquentierecht, nr. 39.

kunnen spreken.⁷² Hier is er sprake van ontwikkeling tot minstens 20-25 jaar, zodat over volledige ‘schuldbequaamheid’ – *if ever* – zeker niet op 12, 14 of zelfs 16 jaar kan worden gesproken.

3.2. Duurtijd en leeftijdsvoorwaarden

a. Duurtijd

753. De duurtijd van de langdurige gesloten begeleiding is afhankelijk van de leeftijd van de minderjarige op het ogenblik van het plegen van de feiten: 2 jaar voor 12/13-jarigen, 5 jaar voor 14/15-jarigen en 7 jaar voor 16/17-jarigen. Er geldt nog een tweede maximumduur: de sanctie mag niet langer zijn dan de (maximale) strafmaat die geldt als het feit gepleegd zou zijn door een meerderjarige. Die beperking is ingevoerd ten gevolge van de kritiek van de Raad van State.⁷³ Nog verkieselijker ware het geweest, vanuit het proportionaliteitsbeginsel, de maximumduur te bepalen op een bepaalde percentage van die maximale strafmaat, verschillend naar leeftijdscategorie.⁷⁴ Een min of meer gelijkaardig resultaat kan eventueel worden bereikt door de combinatie van een aantal basisbeginselen van het jeugddelinquentierecht vermeld in artikel 3 van het decreet (proportionaliteit, subsidiariteit, ingrijpen voor zo kort mogelijke duur en rekening houden met maturiteitsgraad). De slechts zwakke uitwerking van het proportionaliteitsbeginsel (band tussen ernst en aard van de feiten en de daardoor verrichte schade enerzijds en de maximale duur van de sanctie anderzijds) komt neer op het niet consequent doortrekken van het sanctiemodel. De redenen daarvoor passen meer in een beschermingsmodel (rekening houden met de [evolutie van de] persoon van minderjarige) of een risicotaxatiemodel (rekening houden met het toekomstige gevaar voor de maatschappij). Er is ook waakzaamheid vereist bij de toepassing van de sanctie: het is niet ondenkbaar dat jeugdrechtbanken geneigd gaan zijn om de duur van de sanctie veeleer naar het maximum toe te bepalen, om ze later eventueel voortijdig op te heffen, enerzijds omdat het decreet dat toelaat, anderzijds omdat de mogelijkheid tot latere verlenging (in het raam van de vroegere ‘herzienings’ mogelijkheid) niet meer bestaat.

b. Verrekening

754. Indien de betrokkene tijdens de voorbereidende rechtspleging al een maatregel van gesloten oriëntatie of gesloten begeleiding heeft ondergaan voor hetzelfde jeugddelict, wordt de duur daarvan afgetrokken van de door de jeugdrechtbank bepaalde sanctieduur.

c. Maximumleeftijd

755. Als maximumleeftijd tot wanneer de sanctie kan lopen, geldt in geval van langdurige gesloten begeleiding 25 jaar (waar dat 23 jaar is voor de andere sancties). Het optrekken van de maximumleeftijd geldt enkel voor wie 16 of 17 jaar was op het ogenblik van de feiten,⁷⁵ en kan van belang zijn wanneer de berechting veel later gebeurt na de feiten, bijvoorbeeld omdat pas jaren later duidelijk is geworden wie de pleger van de feiten is. Zo kan een 17-jarige die een gewapende roofoverval pleegt, die pas op zijn 19e daarvoor wordt gevat en pas op zijn 20e voor de jeugdrechtbank verschijnt, nog een plaatsing opgelegd krijgen tot hij 25 jaar wordt (en nadien nog een terbeschikkingstelling van ten hoogste 10 jaar).

d. 12- tot 15-jarigen

756. In beginsel is de langdurige gesloten begeleiding ingeschreven voor wie op het ogenblik van de feiten 16 of 17 jaar is. Toch is zij ‘in uitzonderlijke omstandigheden’ (niet nader bepaald) ook voor nog jongere delictplegers mogelijk, zij het met een aanpassing van de maximumduur: 2 jaar voor 12/13-jarigen en 5 jaar voor 14/15-jarigen, weliswaar met nog de mogelijkheid van een navolgende terbeschikkingstelling van 10 jaar. De sanctie kan in die gevallen ten hoogste tot de leeftijd van 23 jaar duren.

---

⁷² Voor een overzichtsartikel over recente inzichten uit ontwikkelingsonderzoek en de mogelijke invloed daarvan op beleid en praktijk inzake jeugddelinquentierecht, zie E. CAUFMANN en L. STEINBERG, “Emerging Findings from Research on Adolescent Development and Juvenile Justice”, *Victims and Offenders* (7) 2012, 428-449.

⁷³ Adv.RvS 18 april 2018, nr. 62.779/3 over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap betreffende het jeugddelinquentierecht, nr. 235.

⁷⁴ Zie het voorstel terzake van de Werkgroep Jeugdsanctierecht: S. HESPEL en J. PUT, *Voorstel voor een constructief jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2014, 81-82.

⁷⁵ MVT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 38; Verantwoording bij amendement nr. 140, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/9, 2.

Dezelfde voorwaarden als voor 16/17-jarigen gelden, maar het jeugddelict moet bestaan uit een feit dat valt onder een beperktere limitatieve lijst misdrijven die (met uitzondering van het ondertussen opgeheven artikel 375 Sw. - verkrachting) strafbaar moeten zijn met meer dan tien jaar opsluiting.

De lijst hier is: artikelen 136*bis* (genocide), 136*ter* (misdad tegen de mensheid), 136*quater* (oorlogsmisdaden), 136*sexies* (een werktuig, toestel, voorwerp of bouwwerk aanwenden om een genocide, misdad tegen de mensheid of oorlogsmisdad te plegen), 137 (terroristische misdrijven), 140 (deelneming aan een activiteit van een terroristische groep), 141 (hulp aan een terroristisch misdrijf), 376 (aanranding van de eerbaarheid of verkrachting met verzwarende omstandigheden), 393, 394, 395, 396, 397 en 475 Sw. (verschillende modaliteiten van doodslag en moord).

Die lijst werd toegevoegd door een wijzigingsdecreet van 19 november 2021⁷⁶ naar aanleiding van de vernietiging van de oorspronkelijke bepaling door het Grondwettelijk Hof. Oorspronkelijk was voor 12- en 13-jarigen omtrent de ernst van het delict enkel bepaald dat het jeugddelict als misdrijf gepleegd door een meerderjarige een correctionele hoofdgevangenisstraf van minstens vijf jaar tot gevolg moest kunnen hebben; voor 14- en 15-jarigen was hieromtrent zelfs niets bepaald. Het Grondwettelijk Hof oordeelde dat hierdoor de vereisten voor het opleggen van de langdurige gesloten begeleiding minder strikt waren ten aanzien van 12- tot 15-jarigen dan ten aanzien van 16- en 17-jarigen, wat indruist tegen de bedoeling om de sanctie voor jongeren onder de 16 jaar enkel mogelijk te maken in 'uitzonderlijke omstandigheden'. Dat vormde volgens het Hof een bron van rechtsonzekerheid en deed afbreuk aan het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel.⁷⁷

3.3. Procedure

757. Vooraleer een langdurige gesloten begeleiding kan worden opgelegd, moet de jeugdrechtbank een maatschappelijk en medisch-psychologisch onderzoek laten verrichten door een multidisciplinair team. Dat onderzoek is erop gericht de situatie te evalueren in functie van de persoonlijkheid, omgeving en maturiteitsgraad van de jongere. De aard, frequentie en ernst van de feiten zijn in eerste instantie hierbij niet zo relevant, tenzij ze bijdragen tot de evaluatie van de persoonlijkheid van de jongere.

Op de voorafgaande onderzoeksverplichting bestaan drie afwijkingen.

1° Er is geen medisch-psychologisch onderzoek vereist als de jongere zich aan dat onderzoek onttrekt of weigert zich eraan te onderwerpen.

2° Er is geen maatschappelijk onderzoek noch een medisch-psychologisch onderzoek vereist als in een vroeger dossier al bij vonnis een sanctie genomen werd t.a.v. de betrokkene die nog géén 18 jaar is, die veroordeeld is wegens bepaalde feiten gepleegd na de leeftijd van 16 jaar en nu opnieuw wordt vervolgd voor een of meer van diezelfde feiten. Het gaat hier om feiten die vallen onder een limitatieve reeks van strafbepalingen.

De lijst hier is: artikelen 136*bis* (genocide), 136*ter* (misdad tegen de mensheid), 136*quater* (oorlogsmisdaden), 136*sexies* (een werktuig, toestel, voorwerp of bouwwerk aanwenden om een genocide, misdad tegen de mensheid of oorlogsmisdad te plegen), 137 (terroristische misdrijven), 140 (deelneming aan een activiteit van een terroristische groep), 141 (hulp aan een terroristisch misdrijf), 393, 394, 395, 396 en 397 (verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 400 (opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid, het verlies van een orgaan, of een zware verminking tot gevolg), 401 (opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken), 417/2 en 417/3 (foltering en onmenselijke behandeling), 417/7 (aantasting van de seksuele integriteit), 417/11 (verkrachting), 417/12 tot en met 417/17 (enkele verzwaarde niet-consensuele seksuele handelingen), 417/25 tot en met 417/41 (seksuele uitbuiting van minderjarigen met het oog op prostitutie), 428, § 5 (ontvoering of gevangenhouding van een minderjarige met de dood tot gevolg), 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474 en 475 Sw. (de verschillende modaliteiten van diefstal door middel van geweld of bedreiging en afpersing).

De stukken van de vorige procedure worden bij die van de nieuwe procedure gevoegd.

3° Er is geen maatschappelijk onderzoek noch een medisch-psychologisch onderzoek vereist als de betrokkene wordt vervolgd voor een als misdad omschreven feit, gepleegd na de leeftijd van 16 jaar, en waarop een straf staat die hoger ligt dan 20 jaar opsluiting [of correctionele gevangenisstraf⁷⁸] én hij pas wordt vervolgd na het bereiken van de leeftijd van 18 jaar.

Tot slot moet de sanctie van langdurige gesloten begeleiding door de jeugdrechtbank nog bijzonder worden gemotiveerd, hetgeen inhoudt dat het vonnis expliciet aangeeft dat de diverse toepassingsvoorwaarden zijn voldaan.

---

⁷⁶ Decr.VI. 19 november 2021 tot wijziging van artikel 37 van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de langdurige gesloten begeleiding, *BS* 16 december 2021.

⁷⁷ GwH 11 februari 2021, nr. 22/2021, overw. B.55.2-55.3. Zie ook J. LEENKNECHT en K. VEECKMANS, "Jeugddelinquentiedecreet: Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenten blijven overeind", *NJW* 2021, (422) 425-426.

⁷⁸ Deze passage in art. 37, § 6, tweede lid, 3° Jeugddelinquentiedecreet is vreemd: zij stond niet in de voorontwerpen van decreet en is nadien toegevoegd in het ontwerp zonder uitleg in de memorie van toelichting. De rest van de omschrijving is helemaal gelijk aan de parallelle uitzondering die bestaat voor het onderzoek i.g.v. uithandengeving (art. 38, § 3, derde lid, 3°), waar die toevoeging "of correctionele gevangenisstraf" niet is opgenomen. Allicht gaat het hier dus om een materiële vergissing.

3.4. Inhoud en uitvoering

758. Bij de langdurige gesloten begeleiding doorloopt de jongere in de GI, net als bij een gewone gesloten begeleiding, een forensisch (en eventueel gedeeld)⁷⁹ traject gericht op begeleiding en waarbinnen vanuit een gedeeld handelingsplan actief wordt toegewerkt naar re-integratie in de samenleving. Er wordt daarbij wel specifiek ingezet op een individueel programma dat gericht is op: (1) veiligheid; (2) deelname aan het maatschappelijk leven; (3) dag- en vrijetijdsbesteding; (4) gedragsveranderingen; (5) een onderwijsleertraject of passend beroepsaanbod; (6) zelfstandigheidstraining; (7) desgevallend een persoonsgerichte, gespecialiseerde behandeling voor geestelijke gezondheids- of verslavingsproblemen.

Daarnaast is het multidisciplinair team in dit geval uitgebreider: het bestaat niet enkel uit personen uit de afdeling langdurige gesloten begeleiding (trajectcoördinator, contextwerker en begeleider) en een begeleider van het private begeleidingsaanbod⁸⁰, maar ook uit een verpleegkundige met jeugdpsychiatrische expertise en een klinisch psycholoog met therapeutische expertise. Dit team werkt met participatie van de jongere een individueel perspectiefplan uit. Dat betreft activiteiten die gericht zijn op de re-integratie van de jongere in de samenleving, zoals onderwijs- of vormingsprogramma's en activiteiten die gericht zijn op de deelname aan het maatschappelijke leven, zelfstandig werken en wonen, gezond financieel gedrag, relatie- en gezinsvorming, seksualiteit en dag- en vrijetijdsbesteding. Het plan wordt op de evaluatiemomenten van de opgelegde sanctie aan de jeugdrechtbank voorgelegd. De langdurige gesloten begeleiding wordt immers op geregelde tijdstippen geëvalueerd (zie nr. 759*).

12/13-jarigen worden geplaatst in een "voorbehouden capaciteit" binnen een GI, wat allicht betekent dat binnen de GI's een aantal plaatsen vrijgehouden wordt voor die leeftijdscategorie.

Voor bepaalde specifieke doelgroepen kunnen specifieke programma's worden uitgewerkt.

3.5. Evaluatie

759. Op geregelde tijdstippen vindt een evaluatie van de plaatsing plaats: halfjaarlijks zolang de jongere minderjarig is en jaarlijks vanaf de leeftijd van 18 jaar. De jongere moet dan persoonlijk voor de jeugdrechtbank verschijnen om de langdurige gesloten begeleiding te evalueren en, in voorkomend geval, een vervolgetraject uit te werken en op te leggen. Wat dat vervolgetraject precies inhoudt, wordt in de wetgeving echter niet scherp aangegeven.

Ook wordt intern het verloop van het traject driemaandelijks geëvalueerd tijdens een trajectoverleg onder leiding van een trajectcoördinator. Daarbij zijn naast de jongere, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving, minstens de individuele begeleider en de contextwerker van de GI, de contextwerker van het private begeleidingsaanbod en indien mogelijk de sociale dienst aanwezig.

4. TERBESCHIKKINGSTELLING

(art. 7 en 34bis-34quinquies Sw.; art. 95/2-95/30 Wet Externe Rechtspositie; art. 37, § 8 Jeugddelinquentiedecreet; art. 7 B.VI.Reg. 16 september 2022⁸¹)

760. Nieuw⁸² én omstreden is dat een langdurige gesloten begeleiding ook nog eens kan worden gevolgd door een zogenaamde terbeschikkingstelling van maximaal tien jaar. In de eerste twee versies van het voorontwerp stond niets meer dan wat in de vorige zin is aangegeven, wat terecht op kritiek van o.a. de Raad van State stootte.⁸³ Nadien is die mogelijkheid wel wat omstandiger omschreven en onderworpen aan inhoudelijke en procedurele voorwaarden.

Het beoogt een bijkomend instrument aan de jeugdrechtbank te verschaffen om een maatschappelijk antwoord te bieden op zeer ernstige feiten die een uitzonderlijke hoge maatschappelijke impact hebben, zoals terroristische aanslagen en schietpartijen op scholen.⁸⁴

---

⁷⁹ De paragrafen inzake het overleg op sleutelmomenten bij het gedeeld traject worden wel niet van toepassing verklaard op de langdurige gesloten begeleiding (art. 4, § 1 B.VI.Reg. 16 september 2022).

⁸⁰ Opvallend is dat hier – in tegenstelling tot bij de gesloten oriëntatie – de woorden "als die al betrokken is" niet vermeld worden, zonder dat daarvoor een reden gegeven wordt.

⁸¹ B.VI.Reg. 16 september 2022 tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, BS 19 december 2022.

⁸² Althans, t.o.v. de Jeugdbeschermingswet zoals voorheen van toepassing. Onder de wet van 15 mei 1912 op de kindbescherming (BS 27-28-29 mei 1912) bestond wel de mogelijkheid van 'terbeschikkingstelling aan de regering' tot de leeftijd van 25 of zelfs 41 jaar (daar raakt men nu net niet aan ...), wat ook een zeer verscheiden invulling kon krijgen (zie nr. 38).

⁸³ Adv.RvS 18 april 2018, nr. 62.779/3 over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap betreffende het jeugddelinquentierecht, nr. 33.

⁸⁴ MvT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 66.

De inwerkingtreding van deze nieuwigheid hangt evenwel af van het sluiten van een samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap en de federale staat, wat nog niet is gebeurd (zie nr. 832). In wat volgt, wordt dan ook de (onder voorbehoud ...) toekomstige regeling besproken.

4.1. Voorwaarden

761. Een terbeschikkingstelling is slechts mogelijk als cumulatief aan de volgende voorwaarden is voldaan.

1° De jongere is zich op het ogenblik van de feiten ten volle bewust van de ernst van de feiten en de gevolgen die zijn daad tot gevolg hebben, rekening houdend met zijn persoonlijkheid, omgeving en maturiteit.

Zoals de eerste voorwaarde voor de langdurige gesloten begeleiding (schuldbekwaamheid, zie nr. 752), kan deze voorwaarde kritisch worden bekeken, in het bijzonder omdat alweer een ander begrip wordt geïntroduceerd (bewustzijn, naast verantwoordelijkheid en schuldbekwaamheid) en omdat een volledig bewustzijn – *if ever* – moeilijk verenigbaar is met de moderne (medisch-neuropsychologische) inzichten over hersenontwikkeling.

De voorwaarde van volle bewustzijn wordt gesteld “onverminderd artikel 71 van het Strafwetboek”, wat betekent dat indien de voorwaarden van dat artikel 71 vervuld zijn, terbeschikkingstelling niet mogelijk is. Dat artikel betreft de hypothese waarin de pleger op het ogenblik van de feiten leed aan een geestesstoornis die zijn oordeelsvermogen of de controle over zijn daden heeft tenietgedaan of die gedwongen werd door een macht die hij niet heeft kunnen weerstaan (de zgn. ‘onweerstaanbare dwang’). Indien dat het geval is, kan terbeschikkingstelling dus niet worden uitgesproken – eigenlijk is dan geen enkele sanctie mogelijk, maar moet de jeugdrechtbank eventueel gebruikmaken van de later te bespreken mogelijkheid om de jongere toe te vertrouwen aan een jeugdpsychiatrische dienst (zie § 15) of moet worden geschakeld naar jeugdhulp.

2° Het jeugddelict bestaat uit een feit dat valt onder een limitatieve reeks van strafbepalingen. Bovendien geldt als bijkomende voorwaarde dat de opgesomde misdrijven strafbaar zijn met twintig jaar opsluiting of meer.⁸⁵

De lijst hier is: artikelen 136*bis* (genocide), 136*ter* (misdad tegen de mensheid), 136*quater* (oorlogsmisdaden), 136*sexies* (een werktuig, toestel, voorwerp of bouwwerk aanwenden om een genocide, misdad tegen de mensheid of oorlogsmisdad te plegen), 137 (terroristische misdrijven), 140, § 2 (leidend persoon zijn van een terroristische groep), 375, zevende lid (verkrachting van een kind dat jonger is dan 10 jaar), 376, eerste lid (aanranding van de eerbaarheid of verkrachting met de dood tot gevolg), 393, 394, 395, 396 en 397 (de verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 417*ter*, derde lid, 2° (foltering die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaakt), 428, § 5 (ontvoering of gevangenhouding van een minderjarige met de dood tot gevolg), 474 (geweld of bedreiging die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaakt) en 475 (roofmoord) Sw. De opsomming is wat beperkter dan die geldend als voorwaarde voor de langdurige gesloten begeleiding (zie nr. 751, 3°).

3° Een verdere opvolging na afloop van de langdurige gesloten begeleiding is noodzakelijk voor de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de jongere of van derden, en – gelet op de ernst van de feiten – voor de bescherming van de maatschappij tegen een hoog recidiverisico.

De voorwaarden moeten voldaan zijn zowel op het ogenblik van het initiële vonnis dat de (langdurige gesloten begeleiding en de) terbeschikkingstelling uitsprekt, als op het ogenblik dat de langdurige gesloten begeleiding afloopt en kan overgaan in de terbeschikkingstelling.

Aangezien geen voorwaarde is bepaald m.b.t. de leeftijd op het ogenblik van de feiten, kan de jeugdrechtbank een terbeschikkingstelling uitspreken t.a.v. al wie een sanctie van langdurige gesloten begeleiding heeft opgelegd gekregen, inclusief dus 12- tot 15-jarigen.

4.2. Procedure

762. Vooraleer een terbeschikkingstelling kan worden opgelegd, moet de jeugdrechtbank een maatschappelijk en medisch-psychologisch onderzoek laten verrichten door een multidisciplinair team. Dat laatste onderzoek evalueert de situatie van de jongere, rekening houdend met zijn persoonlijkheid, omgeving en maturiteitsgraad. Het onderzoek moet ook een advies omvatten over het al dan niet vervuld zijn van de voorwaarden van ‘vol bewustzijn’ en ‘noodzaak aan verdere opvolging’. Allicht kan dat onderzoek in eenzelfde beweging en verslag worden opgemaakt als het vereiste onderzoek voorafgaand aan de sanctie van langdurige gesloten begeleiding. In tegenstelling daarmee zijn er hier evenwel geen uitzonderingen bepaald die toelaten terbeschikkingstelling uit te spreken zonder voorafgaandelijk onderzoek. Bovendien zijn hier voor dat onderzoek kwaliteitsvereisten inzake de inhoud en opmaak uitgewerkt in het uitvoeringsbesluit van 16 september 2022. Daarin wordt bepaald dat het onderzoek uitgevoerd moet worden door een kinder- en jeugdpsychiater die erkend is of houder is van een beroepstitel forensisch psychiater. Die kan zich wel laten bijstaan door een specialist naar

---

⁸⁵ Wat het meteen vreemd maakt dat art. 140 en 141 Sw. in het lijstje staan, want voor de daarin bedoelde misdrijven gelden maximumstraffen die lager zijn dan twintig jaar opsluiting.

keuze. Daarnaast wordt voorzien in een procedure van tegensprekelijkheid als belangrijke rechtswaarborg voor de jongere. Ten slotte wordt nog bepaald uit welke onderdelen het uiteindelijke medisch-psychologisch verslag dient te bestaan en binnen welke termijn het verslag opgemaakt moet worden.

763. De jeugdrechtbank moet de terbeschikkingstelling uitspreken en de duur ervan bepalen (uiterlijk) op hetzelfde moment als dat zij de sanctie van langdurige gesloten begeleiding oplegt. Het is dus niet mogelijk een terbeschikkingstelling pas te bevelen wanneer een langdurige gesloten begeleiding nog loopt of bijna afloopt. Bovendien is voor de eigenlijke aanvang van de terbeschikkingstelling een heroverweging ervan vereist. Ten vroegste drie maanden en uiterlijk één maand voor het verstrijken van langdurige gesloten begeleiding spreekt de jeugdrechtbank zich opnieuw uit, op basis van een geactualiseerd maatschappelijk en medisch-psychologisch verslag dat niet ouder mag zijn dan één maand. Zij kan op dat moment de terbeschikkingstelling handhaven, in duur beperken, de inhoud ervan wijzigen of opheffen.

764. Op het ogenblik dat de betrokkene 25 jaar wordt, is de jeugdrechtbank niet langer de instantie die bevoegd is om over de terbeschikkingstelling te beslissen. Het dossier wordt dan overgemaakt aan de territoriaal bevoegde strafuitvoeringsrechtbank. Dat moet gebeuren uiterlijk 3 maanden voor de 25e verjaardag van de betrokkene, of onmiddellijk indien de betrokkene op het ogenblik van de initiële uitspraak die leeftijd al heeft bereikt. Ook op dat moment is evenwel een heroverweging door de jeugdrechtbank nodig, op basis van een geactualiseerd maatschappelijk en medisch-psychologisch verslag dat niet ouder mag zijn dan één maand. De terbeschikkingstelling wordt dan voortgezet overeenkomstig de op volwassenen toepasselijke regeling (art. 95/2-95/30 Wet Externe Rechtspositie). Dat houdt o.a. in dat de strafuitvoeringsrechtbank tijdens de vrijheidsbeneming een uitgaansvergunning of penitentiair verlof kan toekennen; ook beperkte detentie of elektronisch toezicht behoren tot de mogelijkheden. De strafuitvoeringsrechtbank moet ook jaarlijks nagaan of een invrijheidstelling onder voorwaarden mogelijk is. Die voorwaarden zijn dan in elk geval geen strafbare feiten plegen, een vast adres hebben en gevolg geven aan oproepingen van het OM en justitieassistenten; zij kunnen nog worden aangevuld met individueel te bepalen bijzondere voorwaarden. Als een dergelijke invrijheidstelling wordt toegelaten, kan de betrokkene na twee jaar (en nadien om de twee jaar) verzoeken om een einde te stellen aan de terbeschikkingstelling.

4.3. Uitvoering

765. De terbeschikkingstelling start na afloop van de sanctie van langdurige gesloten begeleiding. Als inhoud ervan is mogelijk:

- een ambulante begeleiding;
- het opleggen van voorwaarden, zoals dat mogelijk is als sanctie;
- de (voortzetting van de) plaatsing in een afdeling van een GI.

Indien de jeugdrechtbank kiest voor een ambulante begeleiding of voorwaarden kan zij, mits bijzondere motivering, daaraan een elektronische monitoring koppelen, zoals dat mogelijk is bij niet-residentiële sancties.

4.4. Evaluatie

766. Op geregelde tijdstippen vindt een evaluatie van de terbeschikkingstelling plaats: uiterlijk zes maanden na de aanvang ervan en vervolgens elke zes maanden. De jeugdrechtbank kan dan de terbeschikkingstelling handhaven, wijzigen of opheffen. Aangezien de mogelijkheid tot wijziging algemeen is geformuleerd, lijkt ook een verzwaring mogelijk (bv. herplaatsing in een GI indien de betrokkene zich niet aan de voorwaarden houdt).

HOOFDSTUK 12. UITHANDENGEVING

(art. 606 Sv.; art. 57bis Jeugdbeschermingswet; art. 38 en 41 Jeugddelinquentiedecreet; art. 12-13 Besluit Gemeenschapsinstellingen; art. 7 B.Vl.Reg. 16 september 2022⁸⁶; MB 3 maart 2023⁸⁷)

§ 3. Voorwaarden

797. De wetgever gaat ervan uit dat bij bepaalde vroegrijpe minderjarigen die reeds in een bijzondere asociale gedragslijn zijn vastgeroest, het opleggen van jeugddelinquentiereacties ontoereikend kan zijn. Het betreft hier een toepassing van het beginsel “*Sluwheid vult de leeftijd aan*”: de jeugdrechtbank stelt een vervroegde verantwoordelijkheid (volwassen persoonlijkheidsstructuur) vast in hoofde van de jeugdige delinquent.

798. Voor de uithandengeving gelden volgende cumulatieve ‘drempelvoorwaarden’.

1° De jongere is reeds eerder het voorwerp geweest van een of meer residentiële sancties (gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding of langdurige gesloten begeleiding). Het moet om een *sanctie* gaan, wat betekent dat ze is opgelegd tijdens een vroegere vervolging voor andere feiten. Een jongere die enkel in hetzelfde dossier een residentiële *maatregel* opgelegd kreeg, kan niet uit handen worden gegeven. Het is evenwel niet noodzakelijk dat de feiten waarvoor uithandengeving wordt gevraagd, zich situeren na afloop van die eerdere sanctie;⁸⁸ het is de uitspraak over de uithandengeving die zich na het opleggen van een vroegere sanctie moet situeren.

2° Het jeugddelict bestaat uit een feit dat valt onder een limitatieve reeks van strafbepalingen.

De lijst hier is: artikelen 373 (aanranding van de eerbaarheid met gebruik van geweld of bedreiging), 379 (ontucht, bederf of prostitutie van een minderjarige), 400 (opzettelijke slagen en verwondingen met ongeneeslijke ziekte, arbeidsongeschiktheid van meer dan vier maanden, het verlies van een orgaan of een zware verminking tot gevolg), 401 (opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken), 417/2 en 417/3 (foltering en onmenselijke behandeling), 417/11 (verkrachting), 417/12 tot en met 417/17 (enkele verzwaarde niet-consensuele seksuele handelingen), 428, § 5 (ontvoering of gevangenhouding van een minderjarige met de dood tot gevolg), 468, 469, 470, 471, 472, 473 en 474 Sw. (verschillende modaliteiten van diefstal door middel van geweld of bedreiging en afpersing) of een poging tot het plegen van een feit zoals bedoeld in de artikelen 393, 394, 395, 396 en 397 Sw. (verschillende modaliteiten van doodslag en moord).

De cumulatie van beide voorwaarden is evenwel niet vereist, en uithandengeving is dus steeds mogelijk, indien het gepleegde jeugddelict bijzonder zware feiten betreft.

De lijst hier is: artikelen 136bis (genocide), 136ter (misdaad tegen de mensheid), 136quater (oorlogsmisdaden), 136sexies (een werktuig, toestel, voorwerp of bouwwerk aanwenden om een ge-nocide, misdaad tegen de mensheid of oorlogsmisdaad te plegen), 137 (terroristische misdrijven), 140 (deelname aan een activiteit van een terroristische groep), 141 (hulp aan een terroristisch misdrijf), 393, 394, 395, 396 en 397 (verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 417/11 (verkrachting), 417/12 tot en met 417/17 (enkele verzwaarde niet-consensuele seksuele handelingen) en 475 Sw. (roodmoord)..

799. De inhoudelijke ‘basisvoorwaarde’ is dat uithandengeving slechts kan worden bevolen indien de jeugdrechtbank een sanctie *niet geschikt* acht. De in het vonnis op te nemen motivering moet gebaseerd zijn op de persoonlijkheid, maturiteitsgraad en omgeving van de betrokkene. De jeugdrechtbank beoordeelt dus of er binnen het ‘jeugdrechtelijk’ palet nog met de minderjarige kan worden gewerkt, en kan daarbij ook rekening houden met het effect van de voorheen opgelegde reacties op de persoon van de minderjarige.⁸⁹ Niet de aard, ernst of frequentie van de feiten geven op zich de doorslag of voor het jeugdrechtssysteem dan wel de uithandengeving wordt gekozen. Wel kunnen zij een aanduiding vormen bij de beoordeling van de persoonlijkheid van de minderjarige dader.

Ingeval bij een jongere met een ernstig gestoorde persoonlijkheid nog hoop bestaat dat een gesloten plaatsing adequaat kan zijn, moet die sanctie worden verkozen boven een uithandengeving.⁹⁰ Ingeval een bepaalde sanctie geschikt wordt geacht, maar ze materieel niet kan worden uitgevoerd wegens plaatsgebrek, kan uithandengeving niet worden overwogen als ‘substitutie’ voor die ‘institutionele’ onuitvoerbaarheid.⁹¹

Minstens onder de Jeugdbeschermingswet werd uit de filosofie van de wettelijke regeling afgeleid dat de jeugdrechtbank zich bij de beoordeling van de persoonlijkheid van de minderjarige moet plaatsen op het ogenblik van de uitspraak (en van

⁸⁶ B.Vl.Reg. 16 september 2022 tot uitvoering van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat betreft de organisatie, samenstelling en werking van de afdelingen gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar in de gemeenschapsinstellingen, *BS* 19 december 2022.

⁸⁷ MB 3 maart 2023 tot vaststelling van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum, *BS* 24 maart 2023.

⁸⁸ Vgl. Cass. 13 maart 2013, AR P.13.0214.F.

⁸⁹ Luik (Jk.) 5 november 2018, *JLMB* 2019, 1164.

⁹⁰ Toepassing waarbij het vonnis tot uithandengeving van de jeugdrechtbank wordt hervormd. Brussel (Jk.) 4 september 1996, *JDJ* 1996, 490.

⁹¹ Luik (Jk.) 14 maart 2003, *JLMB* 2003, 1112.

de feiten), omdat de jeugdbeschermingsreacties waarvan de geschiktheid voor de jeugdige delinquent dient te worden onderzocht, per definitie naar de toekomst gericht zijn.⁹²

800. De jeugdrechtbank die over een uithandengeving moet beslissen, doet geen uitspraak over de feiten of de schuld van de betrokkene.⁹³ Het oordeel van de jeugdrechter over de geschiktheid van de jeugdbeschermingsreactie schendt dan ook het vermoeden van onschuld niet.⁹⁴

§ 4. Procedure

1. MAATSCHAPPELIJK EN MEDISCH-PSYCHOLOGISCH ONDERZOEK

801. De jeugdrechtbank kan de zaak slechts uit handen geven nadat een maatschappelijk en een medisch-psychologisch onderzoek door een multidisciplinair team verricht is. Zulks is logisch, daar de wenselijkheid dat een straf wordt opgelegd i.p.v. een jeugddelinquentiereactie 'geïndiceerd' dient te zijn, d.w.z. dat daartoe voldoende aanwijzingen moeten zijn die blijken uit een objectieve rapportering.

Het medisch-psychologisch onderzoek is erop gericht de situatie van de jongere te evalueren, rekening houdend met diens persoonlijkheid, maturiteit en omgeving. De aard, frequentie en ernst van de feiten zijn in eerste instantie niet zo relevant, tenzij ze bijdragen tot de evaluatie van de persoonlijkheid van de jongere. Voor dat onderzoek zijn kwaliteitsvereisten inzake de inhoud en opmaak uitgewerkt in het uitvoeringsbesluit van 16 september 2022. Daarin wordt bepaald dat het onderzoek moet worden uitgevoerd door een kinder- en jeugdpsychiater die erkend is of houder is van een beroepstitel forensisch psychiater. Die kan zich wel laten bijstaan door een specialist naar keuze. Een belangrijke rechtswaarborg is dat er wordt voorzien in een procedure van tegensprekelijkheid. Ook wordt nog bepaald uit welke onderdelen het uiteindelijke medisch-psychologisch verslag dient te bestaan en binnen welke termijn het verslag opgemaakt moet worden.

Omdat de beslissing van de uithandengeving ingegeven wordt door de persoonlijkheid en het milieu van de minderjarige en niet gebeurt op basis van de feiten, dient de jeugdrechtbank niet te wachten op de afronding van het gerechtelijk onderzoek. Dat wordt in de rechtsleer aangeduid met *vervroegde uithandengeving*.⁹⁵

802. Zodra het maatschappelijk onderzoek en het medisch-psychologisch onderzoek ter griffie zijn neergelegd, deelt de jeugdrechter binnen drie werkdagen het dossier mee aan het OM.

2. UITZONDERINGEN

803. In bepaalde gevallen kan de jeugdrechtbank de zaak uit handen geven zonder over het verslag van het medisch-psychologisch onderzoek en/of een maatschappelijk onderzoek te beschikken.

1° Er is geen medisch-psychologisch onderzoek vereist als de jongere zich aan dat onderzoek onttrekt of weigert zich eraan te onderwerpen.⁹⁶

2° Er is geen maatschappelijk onderzoek noch een medisch-psychologisch onderzoek vereist als de betrokkene in een vroeger dossier al bij vonnis tot een sanctie werd veroordeeld wegens bepaalde feiten gepleegd na de leeftijd van 16 jaar en hij nu opnieuw wordt vervolgd voor een of meer van diezelfde feiten gepleegd na die eerste veroordeling. Het gaat om feiten die vallen onder een limitatieve reeks van strafbepalingen.

De lijst hier is: artikelen 136*bis* (genocide), 136*ter* (misdad tegen de mensheid), 136*quater* (oorlogsmisdaden), 136*sexies* (een werktuig, toestel, voorwerp of bouwwerk aanwenden om een genocide, misdad tegen de mensheid of oorlogsmisdad te plegen), 137 (terroristische misdrijven), 140 (deelneming aan een activiteit van een terroristische groep), 141 (hulp aan een terroristisch misdrijf), 373 (aanranding van de eerbaarheid met geweld of bedreiging), 375 (verkrachting), 376 (aanranding van de eerbaarheid of

⁹² Brussel (Jk.) 4 juni 2007, *JDJ* 2007, afl. 266, 32; Luik (Jk.) 5 november 2018, *JLMB* 2019, 1164. Zie J. SMETS, *Jeugdbeschermingsrecht* in *APR*, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen, 1996, 412-413, nr. 1057, met verwijzingen naar rechtspraak *pro* en *contra*.

⁹³ Gent 25 november 2002, *RABG* 2003, 924; Luik (Jk.) 5 november 2018, *JLMB* 2019, 1164.

⁹⁴ Cass. 2 november 2011, AR P.11.142.F.

⁹⁵ J. DECOKER en F. VROMAN, "Het gerechtelijk onderzoek met minderjarige verdachten: het mijneveld ontruimd", *T.Strafr.* 2013, 62; B. DESMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 388.

⁹⁶ Dat is bv. het geval wanneer de minderjarige het land ontvlucht is en zich in het buitenland bevindt: Jeugdrb. Tongeren 26 september 2012, *Limb.Rechtsl.* 2013, 52-54.

verkrachting met verzwarende omstandigheden), 379 (ontucht, bederf of prostitutie van een minderjarige), 393, 394, 395, 396 en 397 (verschillende modaliteiten van doodslag en moord), 400 (opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid, het verlies van een orgaan, of een zware verminking tot gevolg), 401 (opzettelijke slagen en verwondingen die zonder het oogmerk te doden, toch de dood veroorzaken), 417/2 en 417/3 (foltering en onmenselijke behandeling), 417/11 (verkrachting), 417/12 tot en met 417/17 (enkele verzwaarde niet-consensuele seksuele handelingen), 428, § 5 (ontvoering of gevangenhouding van een minderjarige met de dood tot gevolg), 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474 en 475 Sw. (de verschillende modaliteiten van diefstal door middel van geweld of bedreiging en afpersing).

De stukken van de vorige procedure worden bij die van de nieuwe procedure gevoegd.

- 3° Er is geen maatschappelijk onderzoek noch een medisch-psychologisch onderzoek vereist als de betrokkene wordt vervolgd voor een als misdadig omschreven feit, gepleegd na de leeftijd van 16 jaar, waarop een straf staat die hoger ligt dan 20 jaar opsluiting⁹⁷ én hij pas wordt vervolgd na het bereiken van de leeftijd van 18 jaar. Bijvoorbeeld: op de leeftijd van 16 jaar en 8 maanden pleegt een jongere een moord; hij is 18 jaar en 2 maanden op het ogenblik dat ontdekt wordt dat hij de dader is of op het ogenblik dat hij gevat wordt: de uithandengeving kan nu worden bevolen zonder maatschappelijk en medisch-psychologisch onderzoek.

804. Ingeval geen medisch-psychologisch onderzoek is vereist, deelt de rechtbank binnen drie werkdagen na de neerlegging ter griffie van het maatschappelijk onderzoek het dossier mee aan de procureur des Konings. Ingeval de rechtbank uitspraak kan doen zonder een maatschappelijk onderzoek te moeten laten uitvoeren en zonder een medisch-psychologisch onderzoek te moeten vragen, deelt zij het dossier onverwijld mee aan de procureur des Konings.

---

⁹⁷ Bv.: doodslag (twintig tot dertig jaar opsluiting; art. 393 Sw.), moord (levenslang; art. 394 Sw.), foltering met de dood tot gevolg (twintig tot dertig jaar opsluiting; art. 417/2; derde lid Sw.), diefstal door middel van geweld of bedreiging met de dood tot gevolg (twintig tot dertig jaar opsluiting; art. 474 Sw.), roofmoord (levenslang; art. 475 Sw.).

HOOFDSTUK 13. INWERKINGTREDING EN OVERGANGSBEPALINGEN

(art. 87 en 89 Jeugddelinquentiedecreet; art. 21-23 Decreet 15 juli 2022)

§ 1. Inwerkingtreding

832. Het Jeugddelinquentiedecreet is grotendeels in werking getreden op 1 september 2019. Daarop bestaan twee belangrijke uitzonderingen.

1° De bepalingen over de gesloten oriëntatie, de gesloten begeleiding (als zelfstandige of vervangende reactie) en de langdurige gesloten begeleiding konden pas in werking nadat de Vlaamse Regering heeft vastgesteld dat de nodige randvoorwaarden zijn gerealiseerd die toelaten dat de bepalingen kunnen worden uitgevoerd. De Vlaamse Regering kreeg via het oorspronkelijke artikel 89, tweede lid van het Jeugddelinquentiedecreet de opdracht om de datum van inwerkingtreding te bepalen, zonder dat die datum later mocht liggen dan 1 september 2022. De onvolledige uitbouw van het aanbod veilig verblijf, zowel personeelsmatig als qua infrastructuur (door de coronacrisis en bouwachterstand) op 1 september 2022 en het op dat ogenblik nog ontbreken van een uitvoeringsbesluit betreffende de gesloten reacties in de GI's, noopten de Vlaamse overheid ertoe om de doorstart van fase 2 met een wijzigingsdecreet van 15 juli 2022 uit te stellen tot 28 februari 2023.⁹⁸

Er valt hierbij een technische opmerking te maken over de manier waarop het wijzigingsdecreet die temporisering vormgaf. Het wijzigingsdecreet trad immers zelf eigenlijk pas in werking op 28 februari 2023 (voor de bepaling in dit decreet inzake de wijziging van de datum in artikel 89, tweede lid van het Jeugddelinquentiedecreet) en 1 maart 2023 (voor de overige bepalingen met veelal materiële rechtzettingen) (art. 25). Dat betekent dus dat eigenlijk pas op 28 februari 2023 de aanpassing van artikel 89 gebeurde, waardoor ... de in dat artikel bepaalde uiterste inwerkingtredingsdatum van 1 september 2022 wél geactiveerd was. Men kan dus zeggen dat juridisch-technisch de VOS-plaatsingen in een GI in de periode 1 september 2022 tot 28 februari 2023 – die in de praktijk wel degelijk zijn blijven gebeuren – onwettelijk waren.

2° De terbeschikkingstelling treedt pas in werking na het sluiten van een samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap en de federale staat.⁹⁹ Zulk akkoord is noodzakelijk, want vanaf de 25e verjaardag zou de terbeschikkingstelling niet meer onder de bevoegdheid van de jeugdrechtbank, maar wel onder die van de strafuitvoeringsrechtbank, vallen. Dat samenwerkingsakkoord is er nog niet, dus het zal afwachten zijn wanneer dat er zal komen.

§ 2. Overgangsregeling

833. Wat de overgangsregeling betreft, bepaalt artikel 87 Jeugddelinquentiedecreet dat voorlopige maatregelen en maatregelen ten gronde, uitgesproken met toepassing van de Jeugdbeschermingswet en in uitvoering op 1 september 2019, verder worden uitgevoerd. Als op die datum wel al een beslissing is genomen, maar ze nog niet in uitvoering is, wordt die toch uitgevoerd overeenkomstig de genomen beslissing.¹⁰⁰ Op die maatregelen blijft dan de regeling van de Jeugdbeschermingswet van toepassing (qua leeftijd, duurtijd ...). Hetzelfde geldt voor de mogelijkheid tot herziening. Onder de Jeugdbeschermingswet was de initieel uitgesproken maatregel volledig 'herzienbaar', wat betekent dat die ook kon worden gewijzigd en verlengd, terwijl onder het Jeugddelinquentiedecreet enkel een herziening 'ten gunste' (dus een verlichting of opheffing) mogelijk is. Of dat zou blijven gelden tijdens de overgangsperiode was eerst niet helemaal duidelijk, maar is later expliciet zo bepaald.¹⁰¹

834. Wanneer na 1 september 2019 een overgang wordt gemaakt van voorlopige maatregelen onder de Jeugdbeschermingswet naar een berechting ten gronde, is in elk geval het Jeugddelinquentiedecreet van toepassing.

835. De maatregelen en sancties inzake 'gesloten plaatsing' (gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding en langdurige gesloten begeleiding) traden dus pas later in werking op 28 februari 2023. Voor de plaatsing van jongeren in een GI ligt een overgangsregeling vervat in artikel 87 van het Jeugddelinquentiedecreet. Die bepaling stelt dat de gesloten plaatsingsmaatregelen die in de voorbereidende fase of de berechtingsfase uitgesproken werden met toepassing van de Jeugdbeschermingswet en in uitvoering zijn op 28 februari 2023, verder kunnen worden uitgevoerd. Verder wordt een met toepassing van de Jeugdbeschermingswet aangehangig gemaakte zaak waarover de jeugdrechter of jeugdrechtbank op 28 februari 2023 reeds een beslissing heeft genomen, uitgevoerd overeenkomstig die genomen beslissing ook al was die beslissing op die datum nog niet in uitvoering. De regeling van de Jeugdbeschermingswet blijft dus nog van toepassing op de uitvoering van die maatregelen.

⁹⁸ Art. 22 Decreet 15 juli 2022.

⁹⁹ Om precies te zijn: drie maanden na publicatie in het *Belgisch Staatsblad* van de laatste van de instemmingsdaden van dat samenwerkingsakkoord.

¹⁰⁰ Hetzelfde geldt voor beslissingen overeenkomstig de Wet Voorlopige Detentie.

¹⁰¹ Aanpassing van art. 87, § 1, derde lid Jeugddelinquentiedecreet door Decr.VI. 24 september 2019 houdende wijziging van de [Jeugdbeschermingswet] en het [Jeugddelinquentiedecreet], wat de overgangsbepalingen betreft, *BS* 1 oktober 2019. In dezelfde zin reeds MvT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 77.

Artikel 21 van het Decreet van 15 juli 2022 voegt daar nog een algemenere regeling aan toe die stelt dat voor jeugddelicten die vóór 1 maart 2023 gepleegd werden, de regeling van de Jeugdbeschermingswet (qua leeftijd, duur ...) ¹⁰² en van de Wet Voorlopige Detentie van toepassing is. De datum van het gepleegde jeugddelict geldt dus als cesuurmoment. De nieuwe bepalingen inzake gesloten oriëntatie en gesloten begeleiding zijn bijgevolg slechts van toepassing op jeugddelicten gepleegd vanaf 1 maart 2023. De memorie van toelichting bij het Decreet van 15 juli 2022 geeft – geïnspireerd door het advies van de Raad van State daarbij ¹⁰³ – wel nog aan dat het beginsel van ‘retroactiviteit van de mildere straf’ bij de toepassing van deze overgangsregeling door de jeugdrechtbank in elk individueel geval in acht moet worden genomen. ¹⁰⁴ Zij zal bij het opleggen van een sanctie bijgevolg een vergelijking moeten maken tussen de oude en de nieuwe regeling, en is dan gebonden door de meest beperkte maximumduur of leeftijdsgrens. Om een voorbeeld te geven: voor 12-jarigen was het onder de Jeugdbeschermingswet mogelijk een plaatsing te bevelen die via herzieningen kon doorlopen tot de 20ste verjaardag; onder het Jeugddelinquentiedecreet geldt een maximumtermijn van twee jaar.

836. Ook inzake het beperkt aantal lopende plaatsingen van VOS-jongeren in een GI is – met het oog op een zorgzame uit- en doorstroom van hen – in een overgangsregeling voorzien. ¹⁰⁵ Artikel 23 van het Decreet van 15 juli 2022 stelt dat rechterlijke beslissingen die een VOS-jongere in een GI plaatsten op grond van artikel 48, § 1, eerste lid, 13° of 14° van het Decreet Integrale Jeugdhulp en in uitvoering zijn op het moment van inwerkingtreding van het wijzigingsdecreet, tot hun einddatum verder kunnen worden uitgevoerd. De aanwezige VOS-jongeren moesten de GI’s dus niet plots verlaten en samenplaatsing met MOF-jongeren lijkt tijdens de overgangsperiode dus nog wel mogelijk. Een nauwe afstemming met de nieuwe initiatieven beveiligend verblijf wordt daarbij wel vooropgesteld. ¹⁰⁶

---

¹⁰² Of de herzieningsmogelijkheid uit art. 60 van de Jeugdbeschermingswet van toepassing blijft op alle jeugddelicten gepleegd vóór 1 maart 2023 of enkel op (voorlopige) gesloten plaatsingsmaatregelen die al uitgevoerd worden of waarover al een beslissing werd genomen in het kader van de Jeugdbeschermingswet, is enigszins onduidelijk. Enkel voor deze laatste twee gevallen wordt de toepasselijkheid van art. 60 van de Jeugdbeschermingswet immers expliciet vermeld (zie art. 87, § 1, derde lid en § 2, derde lid Jeugddelinquentiedecreet *juncto* art. 21 Decreet 15 juli 2022).

¹⁰³ Adv.RvS 9 februari 2022, nr. 70.752/1 over een voorontwerp van decreet ‘tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten begeleiding in de gemeenschapsinstellingen’, nr. 7. Zie ook Adv.RvS 18 april 2018, nr. 62.779/3 over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap betreffende het jeugddelinquentierecht, nr. 274.

¹⁰⁴ MvT bij het ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten begeleiding in de gemeenschapsinstellingen, *Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1334/1, 9 en 15-16.

¹⁰⁵ Nota aan de Vlaamse Regering betreffende voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering voor het uitvoeren van een hulpprogramma voor geblokkeerde ontwikkelingsprojecten, VR 2023 1702 DOC.0146/1BIS, 3.

¹⁰⁶ MvT bij het ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten begeleiding in de gemeenschapsinstellingen, *Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1334/1, 16.

Deel IX. Administratieve sancties

HOOFDSTUK 2. ANDERE ADMINISTRATIEVE SANCTIES

§ 3. Openbaar vervoer

(art. 36, 7° en 38bis, 3° Jeugdbeschermingswet; art. 44ter-44duodecies Decreet 31 juli 1990¹⁰⁷; art. 8, 10-12, 14, 18 en 26 Decreet 8 mei 2009¹⁰⁸; art. 31, § 5, art. 43, 46 en 47, § 2 Wet 27 april 2018¹⁰⁹; art. 40/0/8-40/0/15 Decr.VI. 26 april 2019¹¹⁰; art. B.VI.Reg. 16 september 2022¹¹¹)

1203. In Vlaanderen geldt een administratief sanctiestelsel inzake openbaar vervoer, geregeld in een decreet van 31 juli 1990,¹¹² dat ook specifieke regels t.a.v. minderjarigen bevat.

Een boete tot 300 (voor minderjarigen)¹¹³ of 500 (voor meerderjarigen) euro kan worden opgelegd voor overtredingen op de reisvoorwaarden¹¹⁴ of het niet beschikken over een geldig vervoersbewijs. Er gelden daarbij verschillende leeftijdsgrenzen: een overtreding van de reisvoorwaarden is strafbaar vanaf 14 jaar; het niet beschikken over een geldig vervoersbewijs vanaf 12 jaar; voor kinderen tussen 6 en 12 jaar zijn het de ouders (of andere personen die het ouderlijk gezag uitoefenen) die (weerlegbaar) worden vermoed een overtreding te begaan als hun kind niet beschikt over een geldig vervoersbewijs.

Deze regeling bevat ook de mogelijkheid voor de lijncontroleurs of chauffeurs om reizigers de toegang tot het voertuig te ontzeggen of hen te verplichten het voertuig te verlaten, als ze geen geldig vervoersbewijs kunnen voorleggen of ter vrijwaring van de veiligheid van het personeel of de andere reizigers, het herstel van de openbare orde of de rust van de reizigers of ter vrijwaring van de continuïteit van de dienstverlening (art. 3, vijfde lid B.VI.Reg. 16 september 2022). Dat is een onmiddellijk inzetbare veiligheidsmaatregel, dus geen regeling van een toegangsverbod als sanctie.

In dat systeem zijn enkele – inmiddels al bijna klassieke – bepalingen m.b.t. minderjarigen opgenomen.¹¹⁵ Dat betreft o.a. de onmogelijkheid om tot onmiddellijke inning van de geldboete over te gaan, de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de ouders of voogd voor het betalen van de geldboete, de betrokkenheid van de ouders, de mogelijkheid van bijstand van een advocaat (zij het dus geen ambtshalve toewijzing) en het recht om mondeling gehoord te worden. Ook hier geldt een beroepsmogelijkheid bij de jeugdrechtbank, die oordeelt over de wettigheid en proportionaliteit van de geldboete. De jeugdrechtbank kan de boete bevestigen, herzien of vervangen door een sanctie bepaald in het Jeugddelinquentiedecreet; enkel in dat laatste geval is hoger beroep mogelijk.

Er is ook een regeling inzake het toegangsverbod tot de bussen en trams van De Lijn, maar die is opgenomen in het nog altijd niet in werking getreden decreet van 8 mei 2009 betreffende toegangsverbod tot voertuigen van de VVM. Dat sanctieregime is van toepassing in geval van overtreding van de verplichtingen van het publiek en de reizigers. Die hebben bijvoorbeeld betrekking op: ongewenste fysieke contacten;

---

¹⁰⁷ Decr.VI. 31 juli 1990 betreffende het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaamse Vervoermaatschappij - De Lijn, BS 27 oktober 1990 (zoals aangepast door art. 15-25 Decr.VI. 26 april 2019, BS 24 juni 2019).

¹⁰⁸ Decr.VI. 8 mei 2009 betreffende toegangsverbod tot voertuigen van de VVM, BS 6 juli 2009. De datum van inwerkingtreding van het decreet moet nog worden bepaald.

¹⁰⁹ Wet 27 april 2018 op de politie van de spoorwegen, BS 29 mei 2018.

¹¹⁰ Decr.VI. 26 april 2019 betreffende de basisbereikbaarheid, BS 12 juni 2019; deze bepalingen werden ingevoegd bij Decr.VI. 23 december 2021, BS 21 februari 2022.

¹¹¹ B.VI.Reg. 16 september 2022 tot bepaling van de reisvoorwaarden en de regels voor de handhaving ervan door de VVM - De Lijn, BS 6 december 2022.

¹¹² Lange tijd was de wettelijke basis voor dat boetesysteem art. 66bis Decr.VI. 20 april 2001 betreffende de organisatie van het personenvervoer over de weg, BS 21 augustus 2001, uitgevoerd door art. 86 B.VI.Reg. 14 mei 2004. Een decreet van 26 april 2019 (BS 24 juni 2019) heeft nadien het Decr.VI. 31 juli 1990 betreffende het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaamse Vervoermaatschappij - De Lijn, BS 27 oktober 1990, aangepast met een specifieke regeling voor De Lijn, die dus nu als *lex specialis* van toepassing is. Het uitvoeringsbesluit van 14 mei 2004 werd door De Lijn evenwel nog steeds als van toepassing beschouwd, ook al was dat initieel gebaseerd op het decreet van 20 april 2001. In een aantal rechterlijke uitspraken is evenwel, terecht, geoordeeld dat dat besluit niet meer toepasbaar is op de nieuwe regeling, zodat er een onvoldoende wettelijke regeling is om een administratieve boete op te leggen (zie Jeugdrb. Antwerpen 24 november 2022, RABG 2023, 152, noot S. BROUWERS). Daaraan is nu verholpen met de inwerkingtreding van het B.VI.Reg. 16 september 2022. Zie ook B. DE SMET, "Boetes voor minderjarigen in trams of bussen zonder geldig ticket", RW 2022-23, 882.

¹¹³ Zie art. 9, § 3-5 B.VI.Reg. 16 september 2022 voor een overzicht van de precieze bedragen, gaande van 0 euro (bij sommige eerste overtredingen) tot 300 euro, afhankelijk van leeftijd, aard van de overtreding en herhaling.

¹¹⁴ Zie art. 6-8 B.VI.Reg. 16 september 2022 voor een lijst van een dertigtal overtredingen van de reisvoorwaarden (bv. beschadigingen, roken, verstoring van de openbare orde of van rust, loos alarm slaan, vals vervoersbewijs).

¹¹⁵ Zie ook de adviezen van de Raad van State, o.a. Adv.RvS 8 november 2018, nr. 64.292/3 over een voorontwerp van decreet van het Vlaamse Gewest houdende diverse bepalingen over het mobiliteitsbeleid, de openbare werken en het vervoer en het verkeersveiligheidsbeleid en VVM De Lijn; Adv.RvS 1 oktober 2021, nr. 69.917/3 over een voorontwerp van decreet van het Vlaamse Gewest 'houdende diverse bepalingen over het gemeenschappelijk vervoer, het algemeen mobiliteitsbeleid, de weginfrastructuur en het wegenbeleid, en de waterinfrastructuur en het waterbeleid en houdende een subsidieregeling ter bevordering van een modal shift in het goederenvervoer'.

beledigingen of bedreigingen; bevuling of beschadiging van de voertuigen of andere goederen van de VVM (bv. bushokjes); verboden wapenbezit; herhaald reizen zonder geldig vervoersbewijs.¹¹⁶

Het toegangsverbod kan worden opgelegd als veiligheidsmaatregel (ten hoogste drie maanden) of als administratieve sanctie (drie maanden tot drie jaar). Het komt neer op een soort van opstapverbod: het verbod om één, meer of alle VMM-voertuigen te betreden. In de plaats van een toegangsverbod als sanctie is ook een administratieve geldboete van 75 tot 500 euro mogelijk. Bij overtreding van het toegangsverbod is een boete van 500 euro mogelijk, of zelfs 1000 euro bij herhaling.

Voor minderjarigen, die vanaf 14 jaar onder de regeling vallen, zijn ongeveer dezelfde specifieke bepalingen ingeschreven als in de Voetbalwet: ambtshalve toewijzing van een advocaat, betrokkenheid van de ouders, beroepsmogelijkheid bij de jeugdrechtbank. Ouders en voogden zijn burgerrechtelijk aansprakelijk voor de geldboete.

Er bestaat ook nog een – nog niet in werking getreden noch uitgevoerde – administratieve sanctieregeling voor het openbaar personenvervoer over water en het vervoer op maat (art. 40/0/8-40/0/15 Decr.VI. 26 april 2019), vergelijkbaar met het hierboven aangehaalde administratief boeteregime van De Lijn.

Zowel voor het toegangsverbod als voor het boetesysteem rijst de vraag of de regeling voldoende aangepast is. Mogelijke knelpunten zijn bijvoorbeeld de lage leeftijdsgrenzen, de hoogte van de potentiële boetes, het ontbreken van bemiddeling en de vervangbaarheid van een boete door alle sancties uit het Jeugddelinquentiedecreet.

1204. De wet van 27 april 2018 op de politie van de spoorwegen schrijft een hele reeks verplichtingen voor van het publiek en van reizigers, gaande van het in bezit zijn van een geldig vervoersbewijs en het verbod om bij het sluiten van de deuren in te stappen, tot het verbod op allerlei vormen van hinder, ordeverstoring en vernielingen. De wet bevat een gemengd sanctieregime van strafsancities en administratieve¹¹⁷ geldboeten. Die laatste kunnen worden opgelegd ten aanzien van minderjarigen die op het tijdstip van de overtreding 14 jaar of ouder zijn; in hun geval is de boete ten hoogste 175 euro, waar dat voor volwassenen gaat om bedragen tot 500 euro.

Tenzij dat het gaat om herhaalde overtredingen (zes keer of meer binnen een jaar), moet de bestraffende ambtenaar bemiddeling aanbieden vooraleer hij kan overgaan tot het opleggen van een boete. Indien hij een gemeenschapsdienst aangewezen acht, moet die bemiddeling worden opgenomen door een externe bemiddelingsinstantie. Een gemeenschapsdienst mag ten hoogste vijftien uur bedragen en moet worden uitgevoerd binnen een periode van zes maanden.

Verder geldt een aantal – inmiddels bijna klassieke – specifieke procedurebepalingen, zoals het betrekken van de ouders, voogd of persoon die de hoede over hem heeft; een mogelijkheid van mondeling verweer in alle gevallen; de ambtshalve toewijzing van een advocaat (i.g.v. risico op een belangenconflict, moet dat een andere zijn dan de advocaat van de wettelijke vertegenwoordiger); de bevoegdheid van de jeugdrechtbank i.p.v. de politierechtbank. De jeugdrechtbank beschikt over een substitutiemogelijkheid, zoals bij gemeentelijke administratieve sancties; in dat geval is hoger beroep mogelijk tegen het vonnis van de jeugdrechtbank.

De ouders, de voogd of de persoon die de hoede over de minderjarige heeft, zijn burgerrechtelijk aansprakelijk voor de betaling van de geldboete.

---

¹¹⁶ De algemene verplichtingen van het publiek en de reizigers zijn uitgewerkt in art. 64-68 B.VI.Reg. 14 mei 2004.

¹¹⁷ Waarvan het strafkarakter in de zin van art. 6 EVRM werd erkend door het Grondwettelijk Hof: GwH 5 mei 2022, nr. 61/2022, overw. B.11.4.